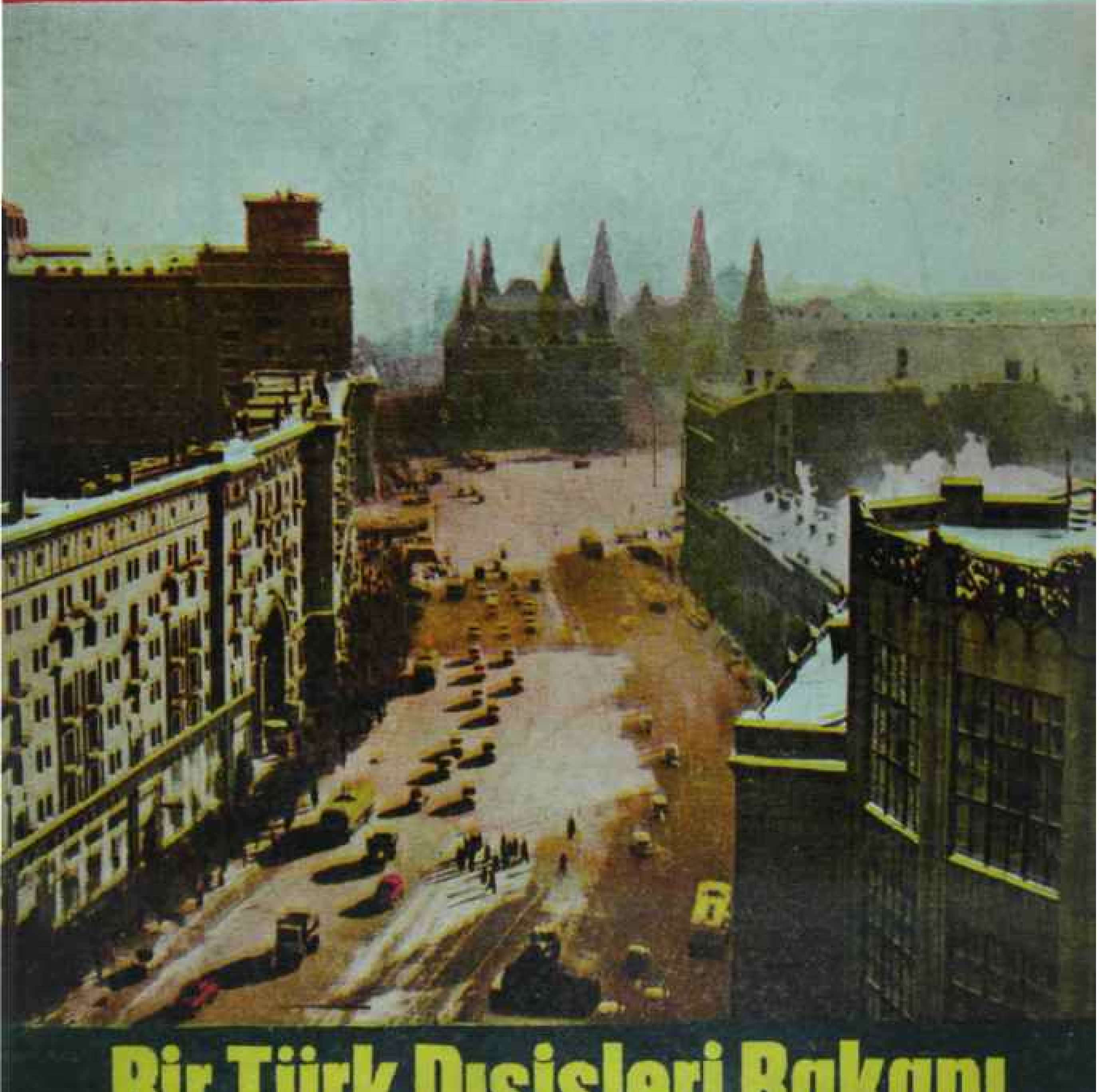
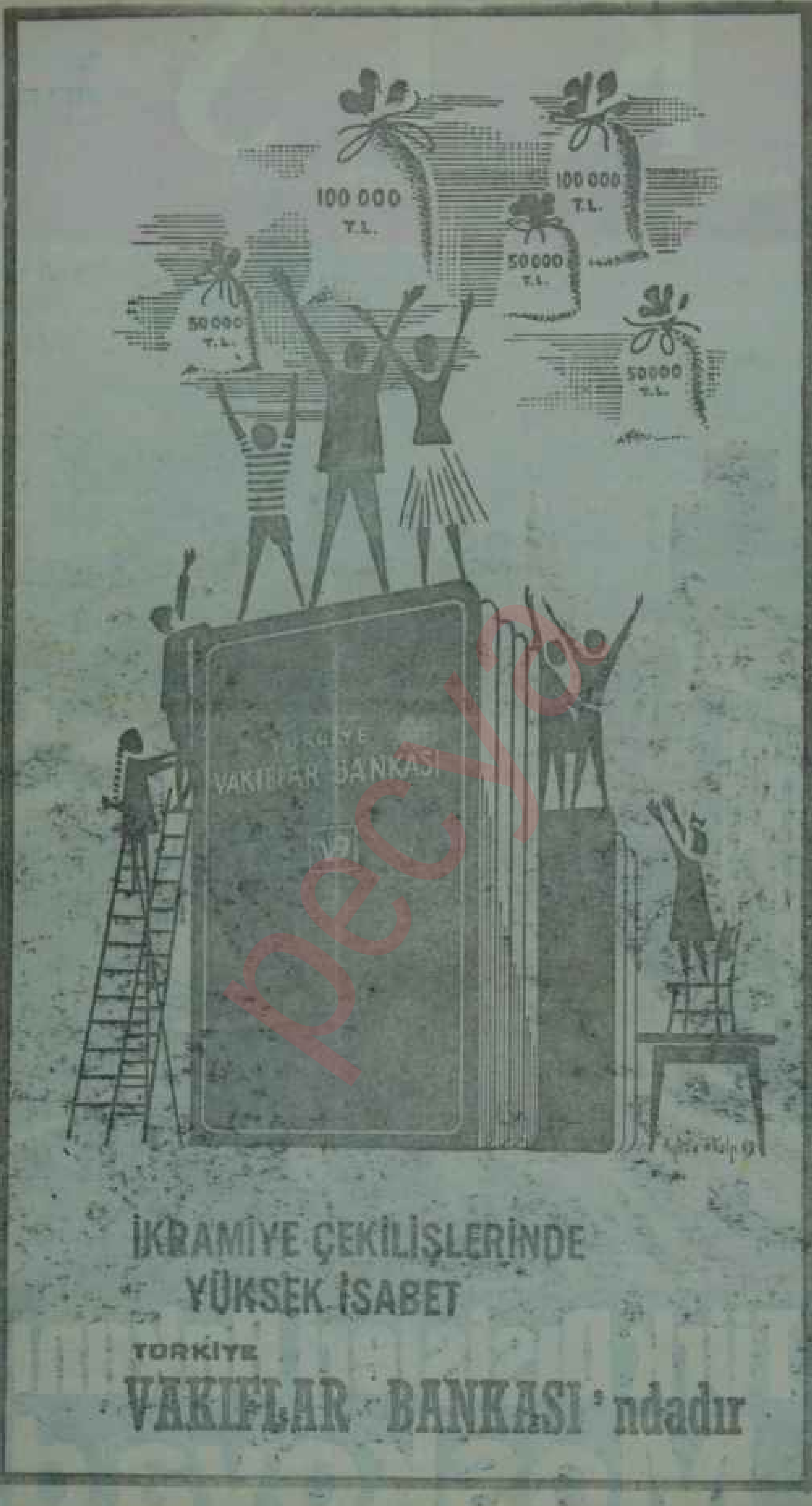
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

30 EKİM 1964
FİYATI 1 LİRA

Bir Türk Dışişleri Bakanı Moskova'da

100 000 T.L.
100 000 T.L.
50 000 T.L.
50 000 T.L.
50 000 T.L.
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI
VB
İKRAMİYE ÇEKİLİŞLERİNDE
YÜKSEK İSABET
TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI'ndadır

Sayı: 541 Cilt: XXXI Yıl: 11

Sahibi
Mübin Toker

Başyazarı
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurulu
İç Haberler Kısmı: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel, Egemen Bostancı (İstanbul) Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler Kısmı: Halûk Ülman — Magazin Kısmı: Jale Candan, Tüli Sezgin, Binin Anter, Hüseyin Korkmazgil Tiyatro: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay — Sinema: Tarık Kakınç — Musiki Daniyal Eriç — Tayınlar: İlhami Soysal.

Resim
Ali Pamakerli

Fotograf
T.H.A.
Hüseyin Ezer
Erdoğan Çiftler

Klişe
Birlik Klişe Atölyesi
Tel : 11 70 15

Yazı işleri
Rüzgârlı Sokak No 15/2
Tel: 11 89 93
P K. 582

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
l senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlan şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 1300 lira

AKİS Basın Ahlâk Tasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgâlı Matbaa

Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası

Ankara

Basıldığı tarih:
29.10.1964

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Kendi Aramızda

Moskovaya hareket eden AKİS Başyazarı Metin Toker

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu satırların okunmakta olduğu sırada AKİS Başyazarı Metin Toker Moskovada olacaktır. Metin Toker Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkinin Rusya seyahatini adım adım takip edecek ve bu önemli hadisenin haberlerini Türkiyeye duyuracaktır. AKİS Başyazarı bu suretle Rusyadaki değişiklikten sonra Sovyetler Birliğine giden ve Sovyet idarecileriyle temas imkânını bulan ilk yabancı gazeteci olacaktır. Metin Toker Erkimin ziyaretinin haberlerini verdiği gibi, dönüşünde de "Değişiklikten Sonraki Rusya"yı okuyucularına anlatacaktır. Böylece türk umumi efkarı hem Dışişleri Bakanının seyahatinde olup bitenleri öğrenecek, hem de bugünkü Sovyetler Birliği hakkında bilgi sahibi olacaktır,

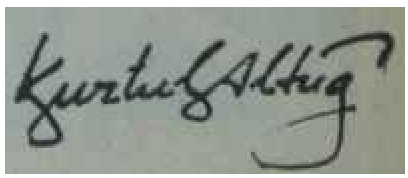
AKİS, dünyanın dört bir tarafında cereyan eden hadiseleri okuyucularına ilk elden duyuran dergi olmak mazhariyetini, her zaman olduğu gibi bu sefer de muhafaza etmektedir.

•

Geçen hafta AKİS'te ele alman bir konu, haftanın sonunda bütün gazetelerin birinci sayfalarını işgal etti. İzmirdeki muhabirimiz Seyfi Özgenel mükemmel bir gazetecilik örneği vererek, İzmirdeki vergi kaçakçılığı olayını evvelâ AKİS okuyucularına, sonra da meslekdaşlarına duyurdu. AKİS için olay, gazetecilik açısından bir başarıdır.

Bn hafta, gene YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda okuyacağıma "İzmir" başlıklı yazıda, vergi kaçakçılığı olayının devamını bulacaksınız.

Saygılarımızla

günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Ulaştırma — Türkiyede demiryolu politikasının 1 numaralı savunucusu ve uygulayıcısı olarak tanınan Başbakan İsmet İnönü, geçen haftanın sonunda Pazar günü Muş-Tatvan demiryolunu açarken son derece neşeliydi. İnönü açış konuşmasında kısaca şöyle dedi:

"— Bu olay, memleket için ekonomik yönden büyük bir başarı olduğu gibi, siyasi bakımdan da çok önemli bir olaydır. Bu demiryolu gölden feribotla geçecek, İran demiryolu ile birleşecektir. Bu suretle, dost ve müttefik İrana olduğu gibi, Pakistana da gidilmiş olacak, onlarla da işbirliği yapılacaktır. Hattâ bu yol dost ve kardeş Pakistandan sonra Afganistana da ulaşacaktır.

Bu yolun vücude gelmesi için CENTO içinde başlıca müttefikimiz ve dostumuz olan Amerika ve İngiltere de büyük ölçüde yardım etmişlerdir.

Demiryolu Van gölünü feribotla geçtikten sonra Vana ve oradan Kotur boğazını geçerek İran hududuna ulaşacaktır. Bu iş için İran ve Türkiyede çalışmalar devam etmektedir."

Kısa bir süre önce üç devlet - Türkiye, İran, Pakistan - arasında temelleri atılmış olan işbirliğinin gerçekleşmesinde ulaştırma açısından büyük faydası olacağı sanılan bu yolun geri kalan kısmı önümüzdeki iki yıl içinde bitirilecektir. Bunun için gerekli finansman kaynakları sağlanmış bulunmaktadır..

Başbakan İnönü Muş - Tatvan yolunu açmağa gidiyor

"Demirağlarla ördük anayurdu dört baştan"

Kaza_____Haftanın ortalarında Çarşamba sabahı Ankaradan İzmire gitmekte olan İzmir Ekspresi, Kütahya - Balıkesir arasında, Dada istasyonu civarında raydan çıkarak 20 metre yükseklikten, Gazellidereye uçtu.

Sabahın erken, saatlerinde vukubulan kazada 6 kişi öldü. 7'si ağır olmak üzere 18 kişi yaralandı. Feci kazaya sebep olarak, trenin, hat üzerinden geçmekte olan bir koyun sürüsüne çarpması gösterilmektedir, ilk inceleme raporlarına göre, son süratle koyun sürüsünün içine dalan trenin çarpışma tesiriyle frenleri patlamış, lokomotif, furgon ve bir vagon katardan koparak, 20 metre yükseklikten aşağıya uçmuşlardır. Ayrıca, ikisi restoran ve yataklı vagon olmak üzere 4 vagon da devrilmiştir.

Kaza ancak birkaç saat sonra DDY Genel .Müdürlü_ güne haber verilebildi, olay yerine İzmir. Eskişehir, Balıkesir ve Tavşanlıdan imdat trenleri gönderildi. Ayrıca Ulaştırma Bakanı Ferit Alpiskendere vekâlet etmekte olan Gümrük ve Tekel Bakanı Mehmet Yüceler de kazayı haber alır almaz olay yerine gitti. Yaralılar imdat trenleriyle Balıkesir Hastahanesine kaldırıldılar. Halen enkazın kaldırılmasıyla uğraşılmakta ve uzmanlar tarafından kazanın nedenleri incelenmektedir.

Kıbrıs — Aylardanberi bir yılan hikâyesine dönen Değişteme Birliği meselesi nihayet halledildi. Birlik, geçen haftanın sonlarında Pazar sabahı parlak bir tören. le Kıbrısa müteveccihen yola çıktı ve ertesi günü de, Alayın Lefkoşedeki karargâhına yerleşti.

Birliğin hareketinden önce İskenderun Ordu Evi önünde yapılan törende 2, Ordu Komutanı Korgeneral Kemalettin Gökakın bir konuşma yaparak, Değiştirme Birliğine hayırlı yolculuklar temenni etti. Binlerce İskenderunlunun takibettiği törende, Değiştirme Birliğine mensup er ve subaylar bir resmigeçit yaptılar. Daha sonra, Birliği GMC'lerle Magosaya götürecek olan Başaran gemisinin demirli bulunduğu Sarıeskideki NATO iskelesine gidildi. Burada Korgeneral Gökakın ve yüksek rütbeli diğer subaylar tarafından teftiş edilen birlik, tek sıra halinde Başaran gemisine binmeye başladı ve gemi, saat tam 9.05'te, beraberinde Sinop ve Sultanhisar arama tarama gemileri olduğu halde, Kıbrısa hareket etti.

244 er, 44 assubay ve 47 subaydan müteşekkil Değiştirme Birliğini taşıyan Başaran gemisi, ertesi sabah Magosa limanına yanaştığında saatler tm 7,30'u göstermekteydi Gemiyi gene tek sıra halinde terkeden türk askerleri, birkaç dakika içinde, Barış Gücüne ait 3 otobüs ve 12 kamyona yerleştirildiler. Saat 9.00'da Lefkoşedeki Türk Alayı karargâhına hareket edildi. Konvoya, 56 kilimetrelik yol boyunca, Barış Gücüne ait zırhlı otomobiller refakat etti. Anlaşma gereğince silâhsız olarak yola çıkarılmış olan Birliğe gerek Magosa limanında türk öğrenciler, gerek yol boyundaki türk köylüleri tarafından sürekli tezahürat yapıldı.

Bayramlar_____Cumhuriyetin ilânının 41. yıldönümü, haftanın ortalarında Perşembe günü bütün yurtta törenlerle kutlandı.

Bu münasebetle il merkezlerinde askeri birlikler tarafından resmigeçitler tertiplendi, okullarda törenler düzenlendi, balolar yapıldı

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Başbakan İsmet İnönü, Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay ve Milli Savunma Bakanı İlhami Sancarın tebrik mesajları yayınlandı.

Cumhuriyet Bayramı ile ilgili olarak resmi daireler, de Çarşamba günü öğleden sonra başlıyan tatil 2 Kaşım Pazartesi gününe kadar devam edecektir.

Arkeoloji______Bir üniversite öğrencisi, Ankara yakınlarında, yüzyıllardanberi insan ayağının değmediği tarihî bir kilise buldu.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Etnoloji bölümü son sınıf öğrencisi Ayhan Ataman, kiliseyi, bundan bir süre önce avlanırken bir tesadüf eseri keşfetmiştir.

1073 yıllık kilise bir mağaranın içindedir. Mağaraya ulaşabilmek için Ankaraya 90 kilometre mesafedeki Ağılçay dağının zirvesine tırmanmak gerekmektedir. Kiliseye çeşitli dehlizlerden sürünerek geçmek suretiyle varılmaktadır. Ortasında iki havuz bulunan kilisenin, duvarlarını suların meydana getirdiği kaim tabakalar kaplamıştır. Bunların altında aziz resimlerinin bulunduğu sanılmaktadır.

Kilisenin gayet kalın olan taban kısmı kazılmış ve asırlardır toprak altında yatan, Roma devrinden kalma birçok çanak-çömlek çıkarılmıştır.

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 11 30 Ekim 1964, Sayı: 541 Cilt: XXXI

YURTTA OLUP BİTENLER

Bir seçim mitingi
Eski camlar bardak oldu

Millet

Seçimlerin tarihi

Bu hafta, seçimlerin tarihi konusunda Türkiyede bir "sağırlar diyaloğu" başlamıştır. Aynı şeyi düşünenlerin bile birbirlerini anlamaz göründükleri bu diyalogda özel maksat, propaganda, politika payı çoktur. İşin asli şudur ki seçimlerin 21 Ekim 1965 gününün ötesine kalmasına imkân ve ihtimal yoktur. Sadece bunların 1965'in Ekiminde mi, yoksa Haziranında mı yapılmasına Meclis karar verecektir.

Seçimlerin tarihi konusunda Anayasa ile Seçim Kanunu arasında bir karışıklık vardır. Seçimler dört sene. de bir yapılacaktır, seçimler Haziran ayında yapılacaktır! Bundan önceki seçimlerin Haziranda değil de Ekimde yapılmış olması "dört sene" ile "Haziran"' araşma dört aylık bir süre sokmaktadır.

Herkesin bildiği gerçek, en çok patırtı yapan AP'nin milletvekilleri dahil, Mecliste kolaylıkla galip gelecek bir ekseriyetin şöyle düşündüğüdür: Seçimler dört senede bir yapıldığına göre 1965 Haziranında dört sene dolmamaktadır. Ekimde ise dört sene dolmaktadır ama seçim tarihini Hazirana getirmek imkânı ortadan kalkmaktadır. O halde Meclis, seçimlerin Haziranda yapılmasını âmir kanunun uygulanabilmesini temin için devreyi 1966 Haziranına kadar uzatma kararı alır.

Bu düşüncenin altında şahsî gayelerin bulunduğu gün gibi açıktır. Mesele milletvekilliğinde bir yıl daha devam meselesidir, ödenek meselesidir, yolluk meselesidir. Bugünkü Meclisi teşkil eden milletvekillerinden bir büyük kısmının tekrar gelmeyeceği muhakkaktır. Firenin en çok _ küçük partilerden sonra- AP de verileceği de bilinmektedir. AP teşkilâtı kurt gibi, bugünkü milletvekili kadrosunu eline geçirmeye hazırlanmaktadır. Meselâ bir Celal Tevfik Karasapanın bir daha AP den listeye girmesine imkân var mıdır? O bakımdan, bir oylama bu sonucu kolaylıkla doğuracaktır.

Ama CHP'nin idareci kadrosu böy-

HAFTANIN İÇİNDEN

Moskova Ziyaretinin Mânası

Metin TOKER

Uzun yıllardan beri ilk defa olarak bir Türkiye Dışişleri Bakanı Sovyet Rusya başkentini ziyaret ediyor. Stalin devrinde komünist âlemin kabesi durumunda bulunan Moskova, Krutçeften sonra kapılarını, komünist olmayan yabancılara daha fazla açmıştır. Dünyanın çok memleketinden devlet adamı, politikacı, iş adamı, sana. yici, ilim adamı, sanatçı Rusyaya gitmiş, kendi dalıyla ilgili temaslar, incelemeler yapmıştır. Bizden Sovyetler Birliğine giden teknik Bakan, ilim adamı, iş adamı, sa_ natçı, hatta bir parlamento heyeti olmuştur ama Şükrü Saracoğlunun meşhur "Rusya Ziyareti'"nden sonra Feridun Cemal Erkin Moskovaya resmî ziyaret yapan ikinci Dışişleri Bakanıdır. Bu itibarla seyahattin bizde ve bilhassa dünyada geniş akisler uyandırmasında fazla şaşılacak bir taraf yoktur. Kaldı ki ruslar Erkinin ziyaretine bir "ilk adım" gözüyle baktıklarım ve asıl İnönüyü beklediklerini saklamamaktadırlar.

Rusyayla bu münasebetin, Türkiyede dış politika meselelerinin açıkça tartışıldığı ve memleketin umumi efkarına hâkim çevrelerin "daha fazla şahsiyet sahibi bir dış politika" istediği bir ana rastlaması bazı tefsirlere yol açmıştır. Bunların başında, Türkiyenin bir tarafsızlık politikasına koymakta olduğu söylentisi gelmektedir. Sathi görüş veya peşin hüküm sahibi olmakla tanınan bazı yabancı yorumcular bu temayülü, Hükümetin bir belirti maksatla teşvik ettiği bir tutum gibi göstermeye çalışmakta, bunu içerdeki iktisadi ve siyasi güçlüklere bağlamaktadırlar. Diğer bazı kimseler Rusyayla yakınlaşmada Kıbrıs işinin türkler üzerinde yarattığı tepkilerin izlerini görmektedirler. Bu fikirlerde gerçeklik payı az, hata ve bilhassa mübalâğa payı çoktur.

Bir defa Türkiye, bugün, bir tarafsızlık politikasının peşinde değildir. Erkinin Movkovaya gidişinin tarafsızlıkla zerrece ilgisi yoktur. Bugünkü türk hükümeti, seçmiş olduğumuz hayat tarzının temsilcisi olan batı bloku içinde daha bağımsız, daha fazla hareket kaabiliyetine sahip bir dış politikaya taraftardır Amerikanın ve Rusyanın 1 numaralı adamları birbirlerine karşılıklı ziyaretler yaparlarken bizim, kuzey komşumuza bir öcü gözüyle bakmamızda, "Aman, sıkı münasebetimiz olmasın. Sonra ne derler? diye yorganımızı başımıza çekmemizde hiç bir mana yoktur. Hiç bir mâna yoktur ve bunu haysiyetle bağdaştırmak da mümkün değildir. Türkiye hemen bütün batı bloku, hatta NATO içinde Rusyayla münasebetlerini en az geliştirmiş ülkedir. Bu duruma bir son vermek zamanı gelmiştir Bugün Ankara, daki iktidarın idea'i Türkiye ile Rusyanın birbirinin gözlerinin içine dik başla bakarak temiz, dürüst bir komşuluk münasebeti kurmalarıdır. Dışişleri Bakanına yapılan davet Hükümet tarafından bunun için müsbet karşılanmıştır. Hükümet Parlâmento Heyetimizin ziyaretinin iadesini beklemektedir ve Sovyet Rusya Dışişleri Bakanını Türkiyede görmekten son derece memnun olacaktır

Bizim Rusyayla böyle bir yakınlaşma kurmamız, bu. gün yeni bir dünyada bulunduğumuzu, biraz geç de olsa 1960 Mayısından bu yana anlamamızın sonucudur. Barış içinde beraber yaşama politikasının gelişmesi, geri kalmış memleketlerin kalkınmasına 'Zenginler Kulübü"nün her bloktan üyesinin yardımcı olması, oralarda amerikalıların ve rusların, fransızların ve alınanların, ingilizlerin ve italyanların, isviçrelilerin bir arada faaliyet göstermesi, cephe tutmadığını söyleyen bir milletler camiasının belirmesi, bizim iranlılar ve Pakistanlılarla bir başka temayüldeki camianın temelini atma gayretlerimiz bu yeni dünyanın yeni unsurlarıdır. Herkes bunları görürken hiç kimsenin Türkiyeden bunları görmezlikten gel. mesini isteme hakkı yoktur. Ortada yeni bir Türkiye vardır ve bu dünya içinde yeni bir Türkiye bulunmaktadır. Amerikan sermayesine ve tekniğine kapılarını açmış Türkiye, oyunun kaidelerine riayet eden bir Rusyanın hemen aynı kuvvetteki sermayesine ve tekniğine sırt çevirirse bu, memleketin menfaatleriyle güç bağdaşır.

Burada "oyunun kaidelerine riayet" şartına dikkat etmek lâzımdır. Amerikalılara sermaye yatırımlarında ve teknik yardımda bu kaidelere daima ve tam şekilde riayet ettiklerini söylemek zordur. Bütün dış görünüşün aksine, amerikanların kendilerine yonttukları artık rakamlarla ortaya konulan bir gerçektir. Ama nihayet bu, hayat tarzımız amerikanlarla bir olduğu ve amerikanlarla aramızda toprak bütünlüğümüzü tehdit gibi bir tadsız hatıra bulunmadığı için her şeyin üstünde önem taşımamaktadır. Sovyetlerle ise durumumuz bu olmadığından onlarla münasebetlerimizde daima daha ihtiyatlı, hep tetikte ve dikkatli davranmamız kimseyi yadırgatmamalıdır. Bu, açılan yeni devrede ruslara bir sorumlu. lak yüklemektedir. İki ayrı âlemin iki dost üyesi bulunduğumuz ve fazla kurnazlığın kâr getirmeyeceği iki tarafça da hep hatırda tutulmalıdır.

Batı blokuyla münasebetlerimize gelince. Rusyayla münasebetlerimiz Batıyla münasebetlerimizin miyarı sayılırsa büyük bir hata işlenir. Biz hiç bir zaman Rusyayla münasebetlerimizi daha da iyileştirmek, sıkılaştırmak için, Rusya bize daha fazla yardım yapsın, bizi şu konuda daha kuvvetle desteklesin diye Batıyla münasebetlerimizde bir değişiklik yapmayız. Batıyla münasebetterimizin derecesini Batının bize karşı göstereceği anlayış veya anlayışsızlık tâyin edecektir, Türklyedeki yeni gelişmeleri "Hükümetin parmağı'' ile vuku buluyor diye hesap yapmak ve memlekette umumi efkar gittikçe önem kazanırken bu umumi efkârın Batıya karşı niçin derin infial içinde olduğunu anlamamak gafletin ta kendisidir. Papandreu "Amerika ve İngiltere Enosisi tam olarak desteklemektedir" diye bağırır ve Amerika ile İngiltere bunun aksini göstermeye yanaşmazlarken Türkiyede bir hükümet on parmağım Batı ile dostluk için kullansa Türkiyenin Batı ile bağlarının zedelenmesini ön. leyemez.

Batı bir şeye bakmak istiyorsa bizim Rusyayla münasebetlerimize değil, kendisinin bizim hissi ve bir gelişmemiş memleket olarak mevcut meselelerimize karşı takındığı tavıra bakmalıdır.

le bir tefsire karşı açık cephe alacaktır ve CHP bu kadroyu takip edecektir. DP devrinde, seçimlerin zamanında yapılmamasının DP idarecilerinin başına dünyanın yıkılmasına yol açacağını söylemiş CHPnin şimdi bin dereden su getirmesini kimse istememelidir. Mecliste ise CHP'siz bir ekseriyet sağlanamaz. Kaldı ki AP'nin idareci takımı da, hiç olmazsa yüksek perdeden aynı şarkıyı söylemek mecburiyetindedir.

Buna mukabil, Meclisin dört sene bitmeden kendi kendini feshetmesi ve seçimleri Haziran 1985'te yenileme kararı vermesi de pek muhtemel değil. dir. Milletvekillerinin hemen tamamı malî hesaplarını dört yıl üzerinden yapmışlardır. AP idarecileri bunlara dahildir. Bunlar kapalı kapılar arkasında, açıkta uçurdukları balonları tekrarlamamaktadırlar. Milletvekilleri boyunlarını kendiliklerinden ip? elbet te ki uzatmayacaklardır.

O zaman, gerçekçilikten ayrılmamak gerekirse, Türkiyede yeni seçimlerin tarihi 1965 Ekimi olarak görünmektedir. Yeni seçime gidilirken mil-lete bundan sonraki seçimin 1969 Ekimi değil, sekiz ay fazlasıyla 1970 Haziranında yapılacağı peşinen ilân olunabilir. O suretle her seçmen, oyunu kullanırken kimi ne kadar müddet için seçtiğini bilir. Bir aldatmaca, bir "üste oturma" bahis konusu olmaz.

Ama, bu defa 1966 Haziranında seçim yapmak, kimsenin cüret etmeyeceği bir davranıştır.

Meclis

Sancılı Muhalefet

Önümüzdeki haftanın basında, Meclis yeni dönemi için açıldığında umumî efkâr, adeta mutad olduğu veçhile bir "Başkanlık Kavgası" ile karşılaşacaktır. Başkanlık Divanının teşekkülü 1961 yılından bu yana partiler arasında daima çekişmeye, itişmeye sebap olmakta ve çok zaman turlar turları takip etmektedir. İşin başında bazı çevreler bunu "Türkiyede demokratik rejimin yürümeyeceğinin delili" olarak göstermeye çalışmışlardır ama bunun bütün "Meclisli memleketler" de âdet olduğu çabuk görülmüş ve taktik yürümemiştir. Ama gene de bir koca Meclisin günlerle bir avare kasnak gibi boş dönmesi demokratik rejime fazla itibar getirmemektedir.

Buna rağmen, bu haftanın ortasında yapılan toplantılarda partiler Başkanlık Divanı üzerinde mutabakata varamamışlardır. Bunun bir sebebi, 1961'den bu yana küçük partilerin erimiş olması ve çok fire vermiş bulunmasıdır. Onlar daha da ufalırlarken iki büyük parti, CHP ile AP daha da büyümüşlerdir. Şimdi AP kendisine aslan payını istemekte ve Başkan. lık Divanını daha ziyade CHP ile paylaşmaya talip olmaktadır. Bundan dolayı Meclisin de, Senatonun da yeni "feza turları"nâ çıkması kimseyi şaşırtmayacaktır.

Fakat Meclis açıldığında asıl dikkat le takip edilecek tutum AP'nin tutumu olacaktır. Yeni dönemde AP bugünkü iktidarı devirip idareyi ele almaya mı çalışacaktır, yoksa muhalefette beklemeyi mi tercih edecektir? Bu konuda AP henüz bir karar vermiş değildir.

Kararsızlık havası

Ana Muhalefet Partisinin dramı Kasım başında Mecliste kendisini gös

AP'liler Grup toplantısında
Taktik ama *ne taktik*

terecektir. Çünkü AP'liler bu devrede Kurultayını salimen ve hatta başarı ile atlatmış başı dinç bir CHP ile, nisbeten iç çekişmelerden sıyrılmış küçük partilerin karşısında kalacaklar ve üstelik doğum sancıları içinde olacaklar, dır. Bu sancılar en azından Büyük Kongreye kadar devam edecek, Büyük Kongrede tesanüdü sağlıyacak sihirli bir formül bulunamazsa bu sefer de gürültüler, bölünmeler, kavgalar, dırıltılar birbirini takip edecektir. Bilgiç ve takımının en büyük hatası Büyük Kongreyi Kasım ayına bırakmak ve sonra bazı kongreleri iptal hevesi ile işin Kasım sonuna kadar gecikmesine sebep olmaktır. Bu partinin ilerigelen-gidenleri önce Kasımın 21'inde yapmaya karar verdikleri, daha sonra da 27 Kasıma erteledikleri Büyük Kongrelerine kadar hem iç hasımlar, la. hem de diğer partilerle mücadele etmek zorundadırlar. Kapasiteleri itibarile bu iki işten sadece birini bileiyicene beceremezken, şimdi idarecilerin ne yapacakları ilgi uyandıran bir sorudur.

Son günlerde bu durumu sezince, yüzme bilmeden denize düşenlerin refleksini onlarda benimsemek zorunda kalmışlar ve "yılan"a sarılmışlardır. Kurtulmak için sarıldıkları çare. bütün kötülüklerin "sol"dan geldiğini söylemek. DP edebiyatını tekrar başlat, mak ve bunun dozunu sıkıştıkça arttırmaktan başka bir şey değildir. Bu yolla denizden kurtulmanın ne derece tehlikeli olduğu ve bu yılanın nasıl sokuverdiği anlaşılmıştır. Anlaşılmıştır ama, şu da ortaya çıkmıştır ki AP nin başındakilerin, daha önceki lider takımından tek farkı paniğe uğramak için birazcık daha fazla dayanıklı olmaktan ibarettir. Artık bu fasit daireden kurtulmaları da zorlaşmıştır. Onlar eski devirden bahsettikçe teşkilât daha fazlasını isteyecek, rakipleri sı. kıstıracak, diğer partiler sertleşecek ve Bilgiç aynı şeyleri tekrarlayacaktır. Üstelik Tekin Arıburunun etrafında bugüne kadar Bilgiçe karşı mücadele edenler, Bilgiçin takımının Demirelci, Bilgiçci diye ikiye bölünmesini fırsat bilip Süleyman Demireli des. teklemeye koyulmuşlardır.

Bu haftanın ortasında Çarşamba günü AP Millet Meclisi ve Senato Grup Yönetim kurulları pek neşeli geçmeyen bir toplantı yapmışlar, çaresiz durumlarına çare aramışlardır. Toplantıda Parlâmento havasına girmek için tedbîrler alınması uygun görülmüştür. Ama bu tedbirlerin neler olabileceği, ne derecede etki yaratabileceği bilinememektedirr. Her halde Hükümet konusunda AP'nin tutumu daha ziyada Büyük Kongreden sonra tesbit edilecektir.

Kulağa Küpe

Gönül neyi çekerse..

Celâl Bayar şöyle buyurmuş;

*Hapishaneden çıkmak için hiç **bir** talepte bulunmayacağım!*

Celâl Boyar seksenini aşmış bir *sattır. O yaşta bir kimsenin,* rahatı *ne kadar sağlanırsa sağ tonsun, evinden uşak olması insanî duyguları rencide eder. Ama Celâl Bayar sanıyor ki rencide olan politik duygular da vardır ve bunlar kendisinin dışarı çıkarılması için şunu veya bunu zorlamaktadır. O itibarla kendisi talepte bulunsa da, bulunmasa da kendisini tahliye mecburiyeti hasıl olacaktır.*

*Bütün ömrü hatalı teşhis koymakla geçmiş bir kimsenin yeni hatalı teşhisi! Seksenini aşmış bir **insanın neyi** isterse onu yapmak hakkı yok mudur ? Vardır. Madem ki içerde Katmak istiyor. kalsın!*

Dış Politika

Moskovada bir türk Bakanı

(Kapaktaki ziyaret)

*D*ışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, haftanın başlarında bir AKİS muhabirine, birkaç gün sonra çıkacağı Moskova seyahatini şu cümle ile izah etti:

"— Elimizde küçük bir lamba, karanlıklar içinde ilerlemeye çalışıyoruz..".

Sonra makam odasını süsleyen kırmızı maroken koltuklardan birinde rahatsızca kıpırdanarak sözlerine devam etti:

"— Yani gayet nüanse bir politika takip etmek zorundayız. Lâmba yolu aydınlattıkça, dış politika ona göre ayarlanacaktır."

Son birkaç aydır uğradığı hayâl kırıklıklarından sonra, yeni dostluklar kurma zorunluğunu hisseden Türkiyenin içinde bulunduğu durumu ak. settirmek bakımından, Erkinin bu sözleri son derece önemlidir, zira Türkiye kendisini daha şahsiyet sahibi bir politikaya götürecek olan yolu henüz kesin olarak bulmuş değildir. Bu yolu bulmak üzere elde küçük bir lâmba ile karanlığa doğru ilk adım şimdilik Moskova istikametinde atılmak, tadır. Ama bu kuzey yolculuğunda lâmbanın neleri aydınlatacağı ve ortaya çıkacak yeni durumlara göre, dış politikada yapılacak revizyonun niteliği henüz meçhuldür. Şimdilik bilinen tek şey, gerek Türkiye ve gerek Rusya - nın, mensubu bulundukları kampları tedirgin etmeksizin, daha iyi komşuluk münasebetleri kurmak için çalışacaklardır. Moskova görüşmeleri bu ışık altında gelişecektir.

Erkin, türk-rus münasebetlerndeki bu yeni gelişme ile ilgili olarak :

"— Bir süredenberi bütün batı bloku devletleri, doğu ile iyi münasebetler kurma 'yolunladırlar. Rusya ile ga

Moskovadan bir görünüş

Kaç meçhullü problem?

Gelin ve Güvey

Yunan Başbakanı Papandreunun inanılır bir kimse olduğunu söylemek kaabil değildir. İhtiyar demagog daha ziyade, ayak üstünde bin yalan uyduran bir politikacı olarak tanınmıştır. Ama bu zatın Yunanistanda ileri sürdüğü ve sonradan Atina radyosu tarafından yayınlanan iddialarını hiç dikkat nazarına almamak zordur. Papandreu Amerika ve İngilterenin Kıbrısı Yunanistana katmak kararında olduğunu bildirmiş, Türkiyeyi de gerçekçilikten uzak bir tutum takınmakla suçlamıştır. İhtiyar demagoga bakılırsa Türkiye Kibrisin Yunanistana katılmasını kabul etmeli ve bunu haysiyet meselesi yapmamalıdır, Papandreu "öyle ya.." demektedir, "bunu kabul etmekle Türkiye kuvvete değil, adalete boyun eğmiş olacaktır."'

Yunanistanın son günlerde Kıbrısı ilhak etmek için bir takım teşebbüsler, hatta hazırlıklar yaptığı hiç kimsenin gözünden kaçmamaktadır. Bazı yunan teşekkülleriyle bazı Kıbrıs teşekkülleri gürültülü şekilde birleşmektedirler. Bu suretle Enosisin bir emrivaki şeklinde ilânı planının gene moda bulunduğu anlaşılmaktadır. Fakat böyle bir heves bundan birkaç ay önce de belirmişti. Yunanistan, meselenin Birleşmiş Mîlletler Genel Kuruluna gitmesinden önce ve oradan çıkacak karar hakkında fazla iyimser olmadığından Kıbrısa yunan bayrağını dikmek istiyordu. O zaman, Türkiyenin buna kuvvetle karşı koyacağı anlaşıldığından teşebbüs suya düşmüştür. Şimdi, Papandreunun sözlerinden, Yunanistana bir amerikan ve İngiliz tutumunun cesaret verdiği anlaşılmaktadır. Bu cesaret bir hayalin mi mahsulüdür, yoksa Amerika ve İngiltere sahiden böyle bir görüşe mı sahiptirler, bunu Washington ve Londra açıklamak mecburiyetindedirler.

Türkiye bakımından durumda bir değişiklik yoktur. Yunanistan, bir emrivakiyle Kıbrısa el koyduğu gün Türkiye kuvvet kullanacaktır ve bir türk-yunan harbinin cereyan sahası her halde Kıbrıs olmayacaktır. Buna, Amerikanın veya İngilterenin şu veya bu görüşte bulunması her halde mani olacak değildir. Türkiye, kendi rızası olmayan bîr hal çaresinin gerçekleşmesine set çekecek maddi ve mânevi güce sahiptir. Bu gerçeği Papandreu görmese de Amerikanın ve İngilterenin bunu bilmemesi kolay inanılacak bir hususa benzememektedir.

yet geniş bir hava, kara ve deniz sınırı bulunan Türkiyenin de aynı şeyi yapmasında hayret edilecek birşey yoktur" demektir.

Gerçekten İskandinav ülkelerinden Hollandaya kadar birçok NATO üyesi devletin' Dışişleri Bakanları 'müteaddit defalar Moskovaya gitmiş, bu devletlerle Rusya arasında ekonomik ve kültürel münasebetler ıslah edilmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinin ve özellikle İngilterenin dış ticaret hacminde komünist blok 'önemli bir yer tutmaktadır. İşte şimdi Türkiyenin yaptığı, dünya siyasî konjonktüründe görülen bu gelişmeye ayak uydurmaktan ibarettir. Nitekim Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Halûk Bayülken bu hususu-:

"— Biz hiç kimseye, Rusyaya karşı dalma en ön safta mücadele edeceğiz diye bir söz vermiş değiliz" diyerek açıkça ortaya koymuştur.

Tarihten bir yaprak

Haftanın sonlarında Cuma günü rus yapısı bir İlyuşin jet yolcu uçanının Moskovaya götüreceği Feridun Cemal Erkin, 25 yıldan bari Sovyet Başkentine ayak basan ilk Türk Dışişleri Bakanı olacaktır.

Erkinden 25 yıl önce. 1939 da Kremlini ziyaret eden Türk Dışişleri Bakanı ise Şükrü Saraçoğludur. O tarihte, Sovyet Rusyanın diplomasi tarihinde eşine ender rastlanan cinsten bir ayak oyunuyla birdenbire Hitler Almanyasına yanaşması üzerine Moskovaya giden Saraçoğlu, Kremlinin Londra ve Washington ile yeniden arasını bulmaya çalışmıştı. Garip bir tasnif o zamanlar bu tip milletlerarası huzursuzluklarda arabulucu olabilecek kadar şahsiyet sahibi olan Türk Hariciyesi, şimdi yeniden o kuvvetli şahsiyeti kazanmak üzere yeni yollar ararken Dışişleri Bakanını gene Moskovaya uçurmaktadır.

Saraçoğlunun 1939 da Kremline yaptığı bu ziyaret, türk-rus diplomatik münasebetlerinde bir dönüm noktası teşkil etmek bakımından son derece önemlidir. Görüşmelerde Saraçoğlu, Rusyayı batı blokuna çekmek isterken, Kremlindeki yöneticiler de Türkiyeyi İngiliz-Fransız blokundan koparmağa uğraştılar ve görüşmeler hiçbir müspet sonuç almamadan kesildi. İşte bu tarihten itibaren Türkiyenin, kuzey komşusu ile olan -münasebetleri her geçen yıl biraz daha gerginleşti. 1953'e kadar katı Stalin politikası ve Rusyanın Türkiye ile olan saldırmazlık anlaşmasını feshetmesiyle başlıyarak bitip tükenmiyen talepleri, protestoları, Kars-Ardahan, boğazlarda üs istekleri, iki devlet arasında Atatürk devrinde kurulmuş olan komşuluk ve dostluk bağlarını teker teker koparttı. Ancak bu tarihe kadar sadece Rusyanın inisiyatifi ile bozulmuş olan diplomatik münasebetler. 1953'den sonra türk dış politikasını yönetenlerin de tesirile büsbütün çıkmaza sokuldu.

O sırada Türkiye NATO'ya girmişti ve devrin Dışişleri Bakam, Rusyaya karşı nekadar sert bir politika güdülürse Amerikadan o kadar çok dış yardım, alınacağını umuyordu. Oysa Rusyada bir değişiklik olmuş ve Stalinin yerini alan yeni yöneticiler. Sovyet Rusyanın. Türkiyeden hiçbir toprak talebi olmadığını açıkça bildirmişlerdi. Türkiyenin NATO'ya girmesine karşı yapılan itirazlar ise şimdikinden pek fazla değildi. Ancak devrin İktidarı, eski komşuluk bağlarının yeniden kuvvetlendirilmesi için kuzeyde yanan bu yeşil ışığı bir türlü göremedi ve şimdi amerikanların dahi istemediklери kadar garip bir "Amerikadan fazla Amerikacı" dış politikanın içine gözü kapalı daldı..

1953'den 27 Mayıs 1960'a kadar uygulanan dış politikanın kalın çizgisi hiç değişmedi: Rusyaya karşı mücadelede en önde Türkiye! 1954 de Bağdat Paktının kuruluşu, 1956 da meteoroloji balonlarının uçuruluşu, 1959'da Jüpiter sabit füze üslerinin kuruluşu sebebiyle Moskova ve Ankara arasında sık sık sert protestolar teati olundu. Oysa bu sırada diğer NATO devletleri, mensubu bulundukları anlaşmalarda bir değişiklik yapmadan, komünist blok ile daha iyi münasebetler kurmanın yolunu bulmuşlar ve bunun temellerini atmaya başlamışlardı. Gerçi 27 Mayısın arefesinde Menderes, bilhassa Zorlunun tavsiyeleriyle bir "Moskova Ziyareti" planlamıştır ama o, daha ziyade, batıya bir şantaj mahiyeti taşımakta ve gerçekten tehlikelere gebe bulunmaktaydı. Türkiyenin "kraldan fazla kralcı" tutumu 27 Mayıs devrimine kadar devam etti ye ancak bu tarihten sonra tedricen de olsa aradaki buzlar erimeye başladı.

1962 de iki komşu ülke arasında telli telefon kurulması ite ilgili bir anlaşma imzalandı. Sovyet Rusya sivil hava yollarının Kahireye yapmakta ol

duğu seferlerin türk toprakları üzerinden geçmesi kararlaştırıldı, Aras nehri üzerinde müştereken bir köprü inşa edildi, türk-sovyet demiryolları nakliyat anlaşması gerçekleştirildi ve nihayet diplomatik temaslara başlangıç teşkil etmek üzere 1963 yılı Mayıs ayında bir türk parlâmento heyeti Moskovayı ziyaret etti.

Bir ziyaretin anatomisi

Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, haftanın sonunda Kremimde bağlıyacak görüşmelerin niteliğini :

"— Bu görüşmelere politik açıdan bakacak olursak, Türkiyenin, komünist ya da tarafsız bloka kaymıyacağı kesin olarak bilindiğine göre, görüşmelerin sağlıyacağı fayda, iyi komşuluk münasebetlerinin kurulması şek ünde olacaktır. Bir süreden beri, bütün batı ülkeleri tansiyonu yumuşatmak üzere faaliyet halindedir ve Tür kiye de bu faaliyete katılacaktır" diyerek izah etmektedir.

Şimdilik Başkentte ve özellikle Ha riciyede hakim olan kanaat bu yumuşamanın daha çok iktisadi, ticarî ve kültürel sahalarda kurulacak yakın. taşmalarla, sağlanacağıdır. Gerçekten Sovyet Büyük Elçisi Rijof Erkine sık sık ticari münasebetlerin çok zayıf ol duğundan yakınmakta ve,iki ülke ara sındaki ticaret hacminin geliştirilmesi için çareler aranmasını istemektedir. Zaten ruslar türklerle münasebetlerinde, dalma Rusya-İran münasebetlerini model diye sunmaktadırlar.

Rijof ayrıca kültürel temaslarla ilgili olarak münasebetlerin daha sıkı olmasını istemektedir. Hatta bundan kısa bir süre önce bir kokteylde Dışişleri Bakanına,:

"— İki artist göndermekle kültürel temas olmaz ki" demiştir.

Ancak Kremlin görüşmelerinin ağırlık merkezini iktisadî, ticarî ve kültürel temaslar teşkil etmekte beraber. ele alınacak konular sadece bunlardan ibaret değildir ve bu teknik meseleler Dışişleri Bakanı ile birlikte Mos kovaya gidecek olan Genel Sekreter İktisadî işler Yardımcısı Kâmuran Gürün ve I. Daire Genel Müdürü Pertev Subaşı tarafından teknisyenler seviyesinde yapılacak olan görüşmelerde söz konusu edilecektir.

Asıl önemli olan politik konular Erkinin yanacağı yüksek kademede temaşlarda ele alınacaktır. Gerçi Dış. İşleri Bakanının bu seyahati ile ilgili olarak bir gündem tespit edilmiş debidir ama. haftanın başında Genel Sekreter Halûk Bayülken ile Sovyet Rusya Büyük Elçisi Rijof gayriresmi de olsa bir program düzenlemiş bulunmaktadırlar. Bu brograma göre beş gün devam edecek Rusya ziyaretinde Erkin Sovyet Dışişleri Bakanı Gromyko, Devlet Başkam Mikoyan, Başbakan Kosigin ve Komünist Parti I. Sekreteri -Rusyanın bugün 1 numaralı adamı olan- Brejnef ile görüşecektir.

Erkin bu görüşmelerde de iktisadî, ticarî ve kültürel yakınlaşmaların ele alınacağını söylemiş, ayrıca siyasî konuların da görüşülmesinin muhtemel olduğunu ileri sürerek:

"— Mamafih siyasî sahada da tek lifleri varsa dinleriz" demiştir.

Karşılıklı menfaatler

Erkine göre siyasî nitelikteki görüşmelerin gündemi, üç maddeden ibaret olacaktır: Barış içinde bir arada yaşama ve dolayısiyle dünya siyaseti, türk-sovyet münasebetleri, Kıbrıs..

Bunlardan birincisi her diplomatik temasta gündemlerin klasik maddesi olmak bakımından büyük bir önem taşımamaktadır. İkinci ve üçüncü maddeler ise birbiri ile yakından ilgilidir. Türk-sovyet münasebetlerinde eriyen buzları,n elbette ki komünist blokun Kıbrıs olaylarına karşı tutu. raunda olumlu bir etkisi olacaktır.

Sovyet yöneticilerinin Kıbrıs meselesinde Türkiyenin yanında yer almak karşılığı Erkinden bir şey isteyip İstemeyecekleri şimdilik meçhuldür. Bu arada kokteyllerde, elde içki kadehleri, türk hariciyecilerine fısıldananlara bakılırsa. Rusya, Türkiyeden NATO'dan çekilmek gibi imkânsız şeyler talep etmemektedir. Amerikanın bizim Rusya ile münasebetlerimize karışma hakkının almaması gibi Rusyanın da, kendi güvenliğinin ötesinde, bizim Amerikayla münasebetlerimize karışmaması gerektiği bir başka gerçektir.

Şüphesiz Moskovada her rus teklifine verilecek cevap "hayır" olmıyacaktır. Zira Batıda Türkiyenin de sırası geldiğinde direnebileceği fikri artık yerleşmeye başlamıştır. Hatta daha ileri gidilerek tarafsız bloka kaymakta olan bir Türkiyeden bile bahsedilmektedir. Nitekim Dışişleri Bakam, haftanın başlarında görüştüğü bir AKİS'çiye:

"— Görüştüğüm garp süferasında, garp dünyasından ayrılacağımız endişesi var" demiştir.

Erkin Kıbrıs ile ilgili temaslarım ise daha çok bundan bir süre önce Kıbrıslı ramlarla Kremlin yöneticileri arasında yapılan bir anlaşmaya is. tinad ettirecek, bu anlaşmanın gerçek mahiyetini öğrenmeye gayret edecektir. Dışişleri Bakanı Moskova görüşmelerinden sonra yayınlanan rus-rum müşterek bildirisini oldukça ileri bulmaktadır ve bu hususu müteaddit defalar, Sovyet Büyük Elçisi Rijofa tekrarlamıştır. Gerçi Rijof, Bakana bildiriyi yeniden ve iyice okumasını, bu takdirde metnin ramlara alt olduğu, nun anlaşılabileceğini söylemiştir ama gene de ortada bir anlaşma mevcut, tur ve buna göre rusların, Makârlosa vermeyi taahhüd ettikleri silahların, türklere ve Türkiyeye tevcih edileceği bir gerçektir. Bu konuda Sovyetlerin yavaşça fısıldadıkları tek "Excuse" ise tatminkâr olmaktan uzaktır :

"— Vereceğimiz silah onların üsteli lerinden çok daha az.

Sovyet Büyük Elçisi Bijof

Dostluk, dostluk içindir

Moskova görüşmelerinden sonra tıpkı rum-rus temaslarından sonra ol duğu gibi bir müşterek bildiri yayınlanması ihtimali az değildir. Ancak bu bildin hiçbir zaman Makariosun Dışişleri Bakanı Kiprianunun yaptığı gibi el çabukluğu ile - Kiprianu aynı şeyi Kahiredeki Tarafsız Devletler Zir ve Konferansında da yapmış ve orada yakalanmıştır- tek taraflı olarak kaleme alınmıyacaktır. Ayrıca iki dev let arasında bir anlaşmaya varıldığı takdirde bunun açıklanmıyacağına da muhakkak nazarı ile bakılmaktadır.

Diğer konular

Tamamen ihtimaller üzerine bina e. dilen bu politik görüşlerin yanı sıra, türk hariciyesinin, Moskova seyahati ile ilgili olarak üzerinde durdu-

tenilen sahada kullanılabilen program yardımlarıdır. Oysa, Rusya bu şekilde bir yardımı söz konusu dahi etmemek tedir. Sovyet yöneticilerinin teklifle, ri 12 yıl vade ve yüzde 2,5 faizli proje finansmanlarıdır ki bu Türkiyenin birçok konsorsiyum üyesi devletten sağladığı, fakat kullanmadığı yardım şeklinden pek farklı değildir.

O halde Moskova görüşmeleri sıra sında herşeyden ünce gözönünde bulundurulacak husus, halen devam etmekte olan yardımları aksatmıyacak bir görüşle müzakere masasına oturmaktır. Türk hariciyecileri Kremimde, ancak yeni yardım kaynaklan sağ lamak için çalışacaklardır.

Ayrıca Sovyet Rusyamn, Türkiyede

Dışişleri Bakanı Erkin düşünüyor

Kara kara mı?

gu bir diğer önemli husus iktisadi, ticarî ve kültürel temasların kuvvetlendirilmesidir.

Bunlar içinde iktisadî yakınlaşma rın ne şekilde sağlanabileceği meselesi, çözümü son derece zor bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Zira Tür. kiye bir kalkınma plânı hazırlamış, ulaşılacak hedefler tesbit edilmiştir. Bu hedeflere hangi yollardan ulaşılabileceği de gene planda öngörülmektedir. Buna göre dış finansman kaynakları üzerinde tek tek durulmuş ve kalkınma hareketleri Özellikle amerikan yardımına bağlanmıştır. Zira Amerika şu veya bu tutumu bir yana, askeri yardım da dahil olmak üzere Türkiyeye her yıl 400 milyon dolar civarında bir yardım yapmaktadır. Bunun büyük bir kısmı uzun vadeli ve düşük faizli, is-

yapacağı yatarımlar da basa müşküller yüzünden bir türlü gerçekleşememekte dir. Meselâ bu müşküllerden biri, Rus yanın ihalelere iştirak etmekten kaçınmasıdır ki bunun başlıca nedenini, eksitlme kazanılsa dahi kendilerine ve rilmiyeceği intibaı teşkil etmektedir. Moskova temaslarında Erkin, sovyet yöneticilerine bu hususta gerekli temi natı verecektir.

Bu arada batı devletlerinin, kâr transferi az olması sebebi ile kaçın, dıkları enfrastrüktür yatırımlar -yol, liman inşaatları gibi - ihalesiz olarak Rusyaya teklif edilecektir.

Dışişleri Bakanlığınca, İktisadi Daire tarafından Rusya ile ticarî münasebet terin geliştirilmesi konusunda bir de rapor kaleme alınmış bulunmaktadır. Bu raporda, Rusya ile ticarette öngörülen rakkamların daha realist bir görüşle tesbit edilmesi tavsiye edilmek te ve serbest döviz esasına müstenid bir sistem dahilinde ticari münasebet kurulması istenmektedir. Zira, Türkiyenin ihtiyacı ihracat karşılığı lî. hal olunan mal değil dövizdir ve önümüzdeki yıl 200 milyon dolarlık bir dış borç ödeneceği dikkate alınırsa -bu miktar tamamen ihracat faaliyetinden elde olunan dövizle ödenecektir- mübadele esasına dayanan kliring anlaşması dahilinde yapılacak türk-rus ticaretinin istenilen hacme ulaşamayacağı açıktır.

Seçimler

Seçimde reform

"1924 Anayasası, 22 yaşını bitiren kadın ve erkek her türkün mebus seçme hakkına sahip bulunduğu hususunu derpiş etmiş iken 1961 anayasasının bu ve buna benzer şartlan kanun koyucuya bırakmış olması sebeplerini anlamak güçtür."

Yukandaki satırlar anayasa nutuk otoritelerinden İlhan Arselin, Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları adlı kitabından aktarılmıştır. Arsel burada çok önemli bir konuya kocaman bir soru işareti koymaktadır: Acaba niçin Anayasamız, rejimin teminatı demek olan seçimleri, değişti, rilmesi son derece zor olan kendi maddeleri içinde düzenlememiş de, bu işi kanun koyucuya bırakmıştır?

Seçim sisteminde yeni değişiklikler yapılacağı haberleri ile birlikte tekrar su yüzüne çıkan bu sorunun cevabını Çanakkale Milletvekili Şefik İnan bu haftanın başında görüştüğü AKİS muhabirine açıkladı. Kurucu Mecliste seçim komisyonu başkanlığı yapmış olan İnan bu konuşma sırasında:

"— Kurucu Mecliste. zaten büyük partilere bîr prim verdiği bilinen Dhont sistemine küçük partilerin şansını iyice düşüren barajı niçin ilâve etmiştiniz?" sorusuna, hatayı kabul etmekten yüksünmiyen ilim adamlarına has bir açıklıkla şu cevabı verdi :

"— Kitaplarda, nısbî temsilin küçük parti sayısını çok fazla arttırabileceği yanlıdır Biz de o zaman parti sayısını çok arttırmaktan çekinerek Dhont sistemine barajı ilâve etmiştik. Yanılmışız, çünkü tatbikat Türkiyenin bünye olarak bunun tersi olduğunu gösterdi. Hatta o kadar tersi ki nısbi temsile rağmen büyük iki par ti gelişiyor. diğerleri ise yavaş yavaş eriyorlar. Fakat biz o zaman bunu

bilemezdik, nazariyatın tatbikatta nasıl netice vereceği hiç bir zaman kesin olarak bilinemez. Bizimki bu yüzden biraz da deneme idi."

İnanın bu sözleri bir balkıma da İkinci Cumhuriyet Anayasasının değerini ispat eden yeni bir delildir. Görülmektedir ki Anayasamız, neticesi o zamandan kesinlikle belli olmıyan yenilikleri ve denemeleri maddeleri içine alarak zırhlandırmamış, bu hususlarda temel fikri ve ana istikameti gösterdikten sonra işin teferruatını kanun koyucuya bırakmayı tercih etmiştir. Bunun anlamı ikinci Cumhuriyetin kuruluşunun daha tamamlanmamış olmasıdır. Anayasa bu tutumuyla, parlmenterlere, ilim adamlarına, aydınlara adeta şu direktifi vermektedir:

"Çalışmalarınıza" araştırmalarınıza devam ediniz, müesseselerinizi be. nim ruhuma ve memleketinizin bünyesine en iyi uyacak şekilde kurunuz..."

Ve herhalde kurulacak müesseselerin içinde en önemlisi demokrasi, onu yaşatacak olan unsur da gerçekleri kapsıyan, pürüzleri halleden, bünyeye uyan bir seçim sistemidir.

1961 Seçimleri Milli Bakiyeler Usulü İle Yapılsaydı

	AP	CHP	CKMP	YTP
Partilerin oyları	13.527.435	3.724.752	1.415.390	1.391.934
Dhont sistemi ile paylaşılan Milletvekili	158	173	54	65
Milli Baikdye usulü ile bölgelerdeki ilk paylaşılan Milletvekili sayısı	129	128	38	50
Bakiyelerin merkezde paylaşılması	23 +	39 +	25 +	18 +
Milli Bakiye sistemi ile 1961 seçim neticesi	152	167	63	68
Dhont sistemi ile Milli Bakiye sistemi arasındaki fark	6 (Kayıp)	6 (Kayıp)	9 (Kazanç)	3 (Kazanç)

Uzun süren çabalar

Bügünlerde bir kısım basın tarafından polemik konusu yapılmak istenilen "seçim değişikliği dilekleri" işte bu zarureti hissedenlerin davranışlarından ve çabalarından başka bir anlam taşımamaktadır.

Seçim sistemi ıslah edilmek istenmektedir. Bu isteklerin başlangıcı 1961 seçimlerinin hemen sonrasına kadar uzanmaktadır. Bu konudaki tartışmalar uzun zamandan beri devam etmektedir. Buna karşılık A.P. liderleri ve kalemleri bütün bu geüşmeleri ve zaruretleri es geçerek durumu Halk Partisinin bir emrivakisi olarak göstermek istemektedirler. Oysa işin başlangıcı v gelişmesi hiç de öyle değildir.

Daha 1961 seçimlerinde, yeni tatbik edilen sistemin aksaklıkları ve eksiklikleri farkedilmiş ve şikâyetler daha o zamandan başlamıştır. Meclis kulislerinde, gizli, grup toplantılarında, koalisyon partileri arasında yapılan fakat basına açaklamıyan temaslarda senato seçimlerinin çoğunluk usulü ile yapılması, milletvekili seçimlerinin ise barajlı Dhont mekanizması ile "nisbi seçim" adı altında çoğunluk sistemi şeklinde işlemesi uzun boylu tenkit edilmiştir. Tabiatiyle bu tenkitlerde, erimek teh likesi ile karşı karşıya bulunan küçük partiler dalma başı çekmişlerdir.

Nitekim bu tenkitlerin semeresi görülmüş ve Senato seçimleri geçen yıl çoğunluktan nisbi sisteme çevrilmiştir. Cumhuriyet Senatosunda bu konuyla ilgili tartışmalar sırasında da ortaya bir teklif atılmış, fakat o zaman pek tasvip görmemiştir. Bu teklif, bugün üzerinde tartışılan "MUli Bakiyeler Sistemi" dir. Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde küçük partiler aldıkları oylara oranla çok da. ha büyük bir başarısızlıkla karşılaşınca haksızlığa uğramış olanların ti pik davranışı ile feverana başlamışlardır. Bu arada Türkiyedeki oyların ileride rejim bakımından tehlikeler yaratacak şeklide iki büyük partiye temerküz ettiğini müşahede edenler de bu tenkitlere ve çabalara samimiyetle katılmışlardır. Meselâ Tabii Senatörlerden bazıları da seçim sisteminin tashihini istemektedirler ve bu isteklerinin hareket noktası "rejim"' dir.

Bu konudaki yoğun tartışmalar nihayet 1964 yılı başlarında hazırlık faaliyetleri şekline bürünmüş, kanun teklifleri üzerinde çalışmalar başlamıştır. Mesela Y.T.P.'den Şekip inal ile Zeyyad Kocamemi bu konu üzerinde epey uğraşmışlardır. Kocamemi ve İnal çalışmaları sonunda partilere, seçimlere girmek için şart koşulan 15 ilde tam teşkilât kurma esasını kaldırmak, küçük partilerin değerlendirmeye girmeyen ve böyle ce kaynayıp giden bakiye oylarını

Şefik İnan
Çalışkan bir adam

Hazırlanan «sol ihtilâl» değildir!

Ertuğrul Akça.

Ertuğrul Akça - müvekkillerini başarıyla astırmış bulunan bir eski Yassıada avukatı ve AF milletvekilidir - partisinin Malatyadaki kongresinde bir ihbarda bulunmuştur: Türkiyede bir sol ihtilâl hazırlanıyor!

Böyle bir ihbar herkesi sonsuz telâşa ve endişeye düşürmek gerekirdi. Üstelik Türkiyenin en büyük tiraj gazetesi de bunu kendine manşet yap. mıştı. Ama, kanunen bir sorumluluk taşıyan savcılığın dışında, bu çeşit bir korku ciddi olarak her hangi bir kimsenin aklına gelmemiştir. Bu, bir defa, sözü söyleyenin umumi efkâr gözündeki öneminin ölçüsüdür. İkincisi, AP'nin parti hüviyeti itibariyle ne miktar ciddiye alındığını göstermektedir.

Fakat, hadisenin asıl üzerinde durulacak bir tarafı vardır.

AF, öyle anlaşılıyor ki memlekette birşeylerin hazırlandığını görmektedir, sezmektedir. Bu nazarlığı bir "sol ihtilâl" olarak mümkün nisbetinde şimdiden damgalamakta Akçanın, Bilgiçin partisi büyük menfaat ummaktadır. Bunda ıtamamile haksız değildir. Zir hazırlık bir sol ihtilâl hazırlığı değildir ama AP'ye karşı bir hazırlıktır. Gittikçe daha çok kuvvet, Türkiyenin kaderine Akçaların, Bilgiçlerin ve onların temsil ettikleri zihniyetin hakim olmaması için birleşmekte, bir ortak cephe kurmaktadır. "AP'ye iktidar yok!" bu cephenin sloganıdır. Bu cephe, AP'nin iktidara gelebilmesi ihtimalini Türkiye için en büyük tehlike addetmektedir ve bunun gerçekleşmemesi için elinden gelen her şeyi yapmakladır.

Bu, Amerikada Goldwater'e karşı kurulan cephe çeşidinden bir cephedir.

Türkiyede AP'ye karşı olan hazırlığı yapanlar "sol ihtilâl" taraftarları değildir. Bunlar hiç bîr ihtilâlin taraftan değillerdir ve önlemek istedikleri, askerisi dahil, her hangi bir ihtilâldir. Amerikada nasıl, yüz yıldan beri koyu Cumhuriyetçi bilinen çevreler, New York Herald Tribüne gibi gazeteler, lâf gibi dergiler, iş adamları, aydınlar Goldwater'e karşı birleşmişlerse, tabiaten bizim eski DP nin sempatizanları dahi bugün AP'nin Türkiyenin huzuru, istikrarı, sivil idaresinin devamı, iç barışı bakımından nasıl bir tehlike teşkil ettiğini her gün daha iyi anlamaktadırlar. AP Goldwater'in temsil ettiği neviden hislerin, inançların. kinin ve ayırımın Türkiyedeki temsilcisi durumundadır. Bir askeri ihtilâlden sadece beş yıl sonra, damgası bu ihtilale karşı olmak bulunan bir siyasi teşekkülün memleketin başına oturmasının çarkları nasıl geri çevireceği, ne çeşit tahriklere vesile vereceği, nasıl "güven endişesi" yaratacağım görmemek için kör olmak lâzımdır. 1960'dan bu yana bir yeni yolun üzerinde yürüyen Türkiye, bugün AP'nin eline düşmemelidir. Hazırlık, bu ihtimali ortadan kaldırmak için hazırlıktır ve memleketin bütün sağlam kuvvetleri bu hedefte birleşmiş haldedirler.

Akça, işte buna "sol ihtilâl hazırlığı" diyor.

Demesi, hiç bir şeyi değiştirmeyecektir.

geçerli hale getirmek gibi hususlarda kanun teklifi hazırlamağa karar vermişlerdir. Nitekim Zeyyad Kocamemi millî bakiyeler sistemini andıran bir sisteme göre hazırlanmış kanun teklifini yazın başında Meclise vermiştir. CKMP li Faruk Küreli ise çıkar yolu, İngilterede tatbik edilen "dar bölge" sisteminde gör. müş ve bu esasa göre bir kanun teklifide o hazırlamıştır.

Müşterek pusula

Bu arada Meclisin çalışkan Adamı

Şefik İnan da, sistemin esasını değiştirmiyen, fakat Meşrutiyetten beri Türkiyede devam eden balkan usulü seçim rezaletlerini önleyebilecek nitelikte pratik tedbirleri öngören Uç kanun teklifini Meclis Başkanlığına vermiştir, İnanın 8 ocak 1964 tarihinde Meclise tevdi ettiği birinci teklif seçimlerde bütün partilerin listelerini toplıyan müşterek bir oy pusulası kullanılmasını öngör mektedir. Buna yetkili seçim mercilerince damgalanmış olan ve Yüksek Seçim Kurulunun filigranını taşıyan oy pusulalarına bütün partilerin aday listeleri sütunlar halinde yazılacaktır. Her partiye ait sütunun başına partinin amblemi ve is mi konulacak, ayrıca bir de boş hane bırakılacaktır. Oyunu kullanacak olan seçmene sandık kurulu tarafından bu oy pusulasından bir tane verilecek ve seçmen, kapalı odada, han gi partiyi tercih ediyorsa onun sütununu işaretleyecektir.

Diğer Partilerdeki milletvekilleri tarafından imzalanan ve İçişleri Ko misyonunda kabul edilen bu teklif sayesinde, seçimlerden bir gece önce partili kabadayıların ev ev dolaşarak parti listesi dağıtmalarımın, seçim san dığı önünde seçmenlerin ceplerinin ve hatta koyunlarının aranmasının, zorbalıkların, cinayetlerin önü alınacaktır. Teklifin bir başka faydası da oy pusulası bastırmak ve dağıtmak ba kanundan büyük partiler ile küçük partiler arasında doğan mali eşitsizliği önleyebilmesidir. Bundan başka, müşterek oy pusulaları Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçmen sayısı ile sınırlı olarak bastırılacağından olağanüstü kâğıt israfı ortadan kalkacaktır.

İnan Meclise verdiği diğer iki teklifinde, nüfus kağıtlarının devamlı seçmen kartı vazifesini görecek şekil de genişletilmesini ve değiştirilmesini, seçmen kütüklerinin nüfus teşkilâtına bağlanarak devamlı hale getirilmesini istemektedir. İnanın ilk tek lifinde öngörülen müşterek oy pusulası ufak tefek farklarla İtalyada ve Fransada tatbik edilmekte ve herhalde oralarda millî irade bizdeki gibi mahalle kabadayılarının tehditleri ve

zorbalıkları olmadan tecelli etmektedir.

Milli Bakiyeler Sistemi

Geçim sistemimize esas olması istenilen ve artık günün konusu haline gelen Milli Bakiyeler Sistemi, nisbi temsilin bir uygulama şekildir. Nisbi temsilin amacı bütün partilerin al dutları oyları en âdil şekilde değer, lendirmektir. Bu gaye ile çeşitli mekanizmalar bulunmuş ve uygulanmıştır. Bu usuller, partilerin ilk değerlendirmeye girmeyen bakiye oylarının yanmaması için çeşitli tedbirler tatbik etmekte ve her usul büyük partilere veya küçük partilere nisbi bir prim vermek bakımından bir derecelenme içinde yer almaktadır. Halen yürürlükte olan seçim kanunumuzun esasını teşkil eden Dhont sistemi bu derecelenme içinde daha çok büyük partilere prim veren bir sistemdir. Bu yazının başında Şefik İnanın da açıkladığı gibi bu usule Türkiyede ilâve edilen "baraj" büyük partilere verilen primi iyice artırmış ve netice itibarile nisbi sistem çoğunluk sistemi, ne iyice yaklaştırılmıştır.

Milli Bakliyeler Sistemi ise büyük veya küçük partilerin aldıkları bütün oylan hesaba katabilen en adil nisbî seçim mekanizması olarak kabul edilmektedir.

Milli Bakiyeler usulüne göre bütün seçim çevrelerindeki bakiye oylar ve açık milletvekilleri toplanmakta ve merkezde oran dahilinde taksim edilmektedir.

Meselâ muteber oy sayısı 150 bin olan ve 5 milletvekili çıkarması gereken bir ilde temsilî rakamlarla sistem söyle işleyecektir: A partisi 75 bin, B partisi 65 bin. C partisi de 10 bin oy almıştır. Bu ilde seçim harici kıymetini bulmak için muteber oy sayısı olan 150 bin, çıkarılacak milletvekili sayısı olan 5'e bölünecektir ki bu rakam 30 bine tekabül etmektedir. Bundan sonra yapılacak iş partilerin aldıkları oyları seçim harici kısmetine bölmektir. Buna göre, 75 bin oy almış olan A partisinin oy sayısı 30 bine bölündüğünde milletvekilleri kontenjanı olarak 2 rakamı elde edilmektedir. Bu durumda A partisinin 15 bin bakiye oyu kalacaktır. 65 bin oy alan B partisi ise 2 milletvekili alacak ve geride 5 bin oyu artacaktır. C partisinin 10 bin oyu ise seçim harici kısmeti olan 30 binin altında kaldığı için doğrudan doğruya milli bakiye hesabına girecektir.

Merkezde - Yüksek Secim Kurulunda - açılacak olan Milli Bakiyeler hesabına bu ilden A partisinin 15 bin, B partisinin 5 bin, C partisinin ise 10 bin oyu ilâve edilecektir, 5 milletvekili çıkartması gereken bu ilde, yapılan hesaba göre sadece dört milletvekilliği paylaşıldığı için geri kalan bir milletvekilliği de merkezdeki açık milletvekili sayısına eklenecektir.

Bundan sonra yapılacak iş, bütün partilerin milli bakiye oylan toplamının açık milletvekili sayısına bölünmesi ve merkezde yapılacak dağıtım için "harici kısmetin" bulunmasıdır. Son olarak her partinin toplam oy sayısı, harici kısmet rakamına bölünecek ve o parti çıkacak sayı kadar milletvekili daha alacaktır.

Milli Bakiyeler sisteminin 1961 seçimlerindeki rakamlara göre yapılan uygulamasına göre düzenlenen tabloda da (sayfa 14) görüldüğü gibi, bu sistemle çıkan sonuçlar daha âdil olmaktadır, Barajlı Dhont sistemine göre 158 milletvekili alan AP bu sisteme göre 152 milletvekili çıkartmakta ve 6 milletvekili kaybetmektedir. 173 milletvekili çıkarmış olan CHP-nin ise bu sistem ile kaybı 6 milletvekili olmakta ve milletvekili sayısı 167'ye düşmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi Milli Bakiyeler sistemi, küçük partileri korumakta, daha doğru ifadeyle, haklarını iade etmek tedir. Bu sistemle CKMP'nin 9, YTP' nin ise 3 milletvekili kazancı olmaktadır. Burada dikkati çeken bir nokta da Milli Bakiyeler Sisteminin CKMP ile YTP arasındaki bir eşitsizliği tashih etmiş olmasıdır. 1961 seçiminde CKMP YTP'den daha fazla oy aldığı halde 11 tane daha az milletvekiline sahip olmuştu. Tabloda görüldüğü gibi 1961'de bu sistem uygulansa idi fark olarak ortaya çıkan adaletsizlik 11 milletvekilliğinden 5 milletvekilliğine düşecekti.

Rakamlar dışında, bu sistemin avantajı olarak sayılan hususlar arasında, açık kalan milletvekilleri merkezden belli olacağı için. Parti Gene' Merkezlerinin seçim kaabiliyeti olmıyan değerleri parlamentoya sokma fırsatını elde etmeleri başta gelmektedir.

Partiler ne diyor?

Henüz bu konuda halle oyunda yapılan tartışmalar dışında büyük bir gelişme yoktur. İnönünün CHP Kurultayında bu tartışmalara değinerek :

"— Küçük partilerin silinmesini arzu etmiyoruz" demesi CHP'nin bu konuda bir hazırlık yaptığı zannını uyandırmıştır. Oysa ortada böyle 8 durum görünmemektedir. Bu konu sadece bir defa, yeni Parti Meclisinin ilk toplantısında Merkez Yönetim Kurulu oylarının tasnifi sırasında -o da sohbet olarak söz konusu olmuş, umumî fikirler İleri sürülmüştür İnönünün bu sohbet sırasında, nisbi temsilin tartışılmasıyla ilgili, bir espri olarak naklettiği Endonezya Safirinin sözleri dışarıya yanlış intikal etmiş ve muhalif basın tarafından bir fırsat sayılmıştır. Ancak CHP'liler bu konularda ciddi ihtiyaçlar tesbit edilirse oyunbozanlık etmiyecekler. diğer partilere yardımcı olacaklardır Diğer partilerin konu ile ilgili tutumları "a. pek müphem değildir. YTP'li Turan

Turhan Kapanlı
Akıl için yol birdir

Kapantı partisinin bu konudaki düşüncesini AKİS'e şöyle açıklamıştır:

"— Partimizi uzun zamandan beri meşgul eden konu Türkiyede sıhhatli bir demokratik rejim kurabilmede için siyasî yapımızın, birbiri karşısında iki sert ve partizan kutba ayrılmaması konusudur. Gerek siyasî bünyemizde, ge rekse seçim sistemimizde bu sonucu doğuracak gelişmeleri partimizin olumlu karşılayacağına şüphe yoktur."

CKMP Grup Başkanvekili Cevad Odyakmaz ise:

"— Biz bu sistemi prensip olarak istiyoruz. Reyi en fazla zayi olan bir parti olarak biz Milli Bakiyeler Sistemine taraftarız" şeklinde konuşmuştur.

Odyakmaz, Meclis açıldığında seçimlerle ilgili değişiklikler üzerinde bir mutabakata varmak için Gruplar arasında yüksek kademeli görüşmeler yapılmasının çok faydalı olacağını da ifade etmiştir.

Tam iktidar spazmlarına tutulduğu sırada bu mesele ile karşılaşan AP ise reaksiyonunu tam bir yaygara ile ortaya koymuştur. Bilgiç, bu yönde bir teklif kabul edilirse AP'nin Meclisten çekileceğini haykırmaktadır! Ancak AKİS istihbaratının tesbit ettiği bir seçim propaganda usulü, bu partinin seçim şartlarının herhangi bir şekilde tashihine niye bu kadar sinirlendiğini ortaya koymaktadır.. Son seçimlerde, Orta Anadolu illerin de, rahle kitap, güneş ve A ile P harflerinden meydana gelen parti amblemi seçmen vatandasın kulağına şöyle izah edilmiştir: "Rahleyi Şerif... Kitabı Mübin... Nuru İlahi.,, Allah., Peygamber.."

Nasıl bir demokrasi, nasıl bir rejim ve nasıl seçim sistemi istediği bu misalle anlaşılan Adalet Partisi, Meclis açıldığında bu konudaki çalışmaları baltalamak için elinden geleni ardına koymayacaktır. Ancak buna rağmen bu konuda ilerlemeler sağlanacağı. Meclise verilmiş çeşitli tasarıların birlikte ele alınarak görüşüleceği ve seçim sisteminin rejimin teminatı olacak şekle sokulacağı sanılmaktadır.

İstanbul

İsyan!

Cezaevi arabasına bindirilmekte olan onüç mahkûmdan biri, Kürt Hasan Bozdağ, görevli gardiyan ve jandarmalara:

"— Param içerde kaldı, onu alıp geleyim" dedi.

Yanında bir gardiyanla bir jandarma eri olduğu halde koğuşa giren Bozdağ, çevik bir hareketle kendini muhafızların elinden kurtardı ve bütün gücüyle:

"— Bizi sürgün ediyorlar arkadaşlar, bizi sürgün ediyorlar!" diye feryadı bastı.

İşte ne olduysa bundan sonra oldu. Koğuş birden karıştı, hükümlüler, Bozdağın yanında gelen gardiyan ile jandarma erini kıskıvrak yakalayıp, rehine olarak koğuşta alakoydular. Hareket bir çığ gibi öbür koğuşlara sirayet etti ve büyüdü, Arama-tarama ya gelmiş nekadar jandarma eri, polis ve gardiyan varsa -ki sayıları yirmibirdi- koğuşlarda rehine olarak tutulu kaldılar.

Hükümlüler bununla da yetinmederken, bir bölüğü de pencerelerden sarkıp avaz avaz:

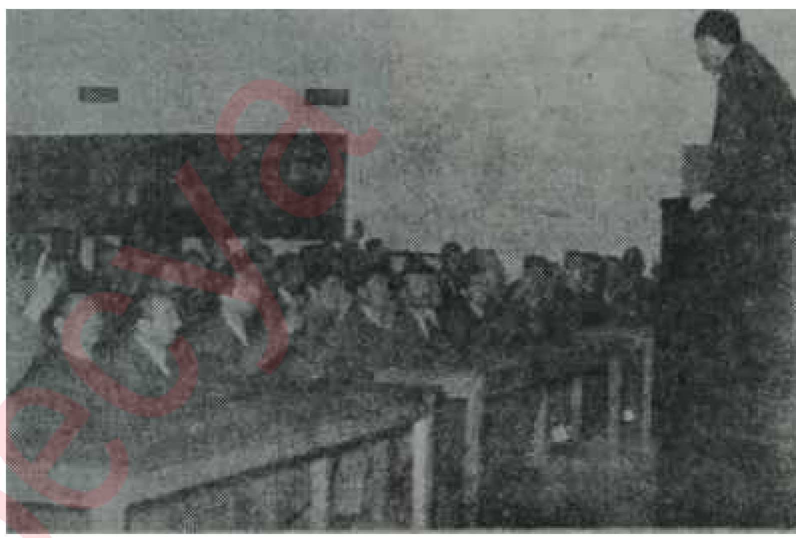
"— Arkadaşlarımızı verin!"

"— Af ile Allanın adaletini isteriz!"

"— Biz vatan haini miyiz?"

"— Cezaevi Müdürünü istemiyoruz, Valiyi istiyoruz!" diye bağırıyor, gösteri yapıyordu.

Öğleye doğru cezaevine şehrin asayişi ile ilgilenenler gelmeye başladılar. Önce İstanbul Savcısı, ardından ondört yardımcısı olduğu halde Emniyet Müdürü, Merkez Kumandanı ve Vali Yardımcısı çıkageldiler. Da ha önce cezaevi çevresinde gerekli em niyet tedbirleri alınmıştı ama, gelen itfaiye pencereleri dolduran ve durmadan gürültü patırtı eden hükümlüleri içeri çektirmek için hortum kul-

Cezaevinde mahkûmlar

Şirasesi kaçınca.

diler. Kan beyinlerine sıçramıştı ellerine ne geçerse herşeyi parçalayıp dökmeğe, ve kırıp saçmağa başlamışlardı. Ranzalar bir anda yıkıldı, camlar çerçeveleriyle birlikte yere indirildi. Mahkûmları bu da tatmin etmemişti. Duvarlara saldırdılar ve koğuşları birbirinden ayıran duvarları yıkıp, süratle bir araya geldiler. Göz açıp kapayıncaya kadar, hükümlülerin ellerinde onbeş resmî, bir sivil polis ile dört jandarma eri ve bir de gardiyan "esir" kalmıştı. Mahkûmlar, polislerin resmî şapkalarını aldılar ve pencere önünde törenle yaktılar. Jandarma erlerini soydular, beyaz gömlek giydirdiler ve hepsini sıraya dizip oturtarak sigara ile kahve, çay ikram ettiler. Hükümlüler skiye ayrılmışlarcu. Bir bölüğü "esirler"e bakıcılık e-

lanmaya 'kalktığında "su yok"ia karşılaştı ve kırmızı arabalar cezaevinin duvarları dibine çekildi.

İlgililerin geldiği görülünce bükümlüler ültimatomu verdiler: "içeriye silâh gücüyle girildiğinde, rehine ler gözlerinin yaşına bakılmadan haklanıp, öldürülecekler"di. Tehdit, derhal tesirini gösterdi ve zor kullanma, dan yana olanlar tekliflerini hemen geri aldılar.

Geriye kala kala, yakışıksız olmak ıa beraber, İsyancılarla bir uzlaşmaya gitmek kalıyordu.

Cezaevi Müdürünün değiştirilmesi isteği dışındaki istekleri Vali Yardımcısı Sağnak kabul etti. Onüç istenmeyen tehlikeli kişi, yeniden Sultanahmet Cezaevine getirildiler, içeriye tes lim edildiler

Saat 15.30'da isyan sona erdi ve her iki taraf da geriye çekildi.

Hapishane ağaları

Olay, geride bıraktığımız hafta Perşembe sabahı, Sultanahmet Cezaevinde geçti. Daha gün yeni işiyordu. Koğuşların kapılan birerli ikişerli gruplarca açıldı ve içeriye, cezaevinin gardiyanları ile jandarma erleri girdiler. Maksatları, önüç hükümlüyü, başka ite nakletmek üzere, koğuşlarından almaktı.

Cezaevi sakinleri, sabahın çok erken veya gecenin belirsiz herhangi bir saatinde bu çeşit baskın halinde gelişlere ve arama-taramalara alışkındılar. Yalnız Sultanahmet Cezaevinde değil, dünyanın hemen her ülkesindeki cezaevlerinde, cezaevlerinin kendilerine göre gelenekleri ve uygulanan özel kanunları vardır. Bu gelenek ve özel kanunların yanında asıl kanunlar ve yönetmelikler her zaman lâfta kalmıştır ve uygulanma alanının dışındadır. Suç işleyip cezaevine giren, cezaevinin iki türdeki kanunu ile karşı" karşıya kalır. Birinci kanun cezaevinin yönetim kanunudur ve suç lu için "birinci derecede önem taşımamaktadır. İkincisi ise, içerdeki suçluların kendi kendilerine koyup uyguladıkları 'kanundur ki, boyun eğilen de budur. Suçlu, çevreye nasıl ahşaacak, bunun için ne gibi yollardan geçecek, kimlere ne gibi haklar tanıyacak, kendisine alt haklar nelerdir, önce bunu öğrenir. Cezaevi ağasına mutlak "biat" şarttır. Cezaevi ağası, gücünü küçük bölmelere, koğuş ağalarına ayırmıştır. Ağaya karşı sorumlu olanlar bu küçük koğuş ağalarıdır. Düzeni bunlar sağlarlar Ağanın kanunları bunlar tarafından uygulanır.

Hükümlüsü bol cezaevlerinde ne cezaevi müdürleri ne de savcılar bunlarla başa çıkabilmişlerdir,

İşte, Perşembe günü Sultanahmet Cezaevinde patlak veren ve devletin otoritesini sarsıcı bir anlam taşıyan isyan böylesi bir şiddetli tepkinin sonucudur.

Ya hep, ya hiç!

Bir süredir Sultanahmet Cezaevinde İsyan çıkacağı söylentiler dolaşıyordu. "İlgililer buna göre tedbirlerini almış olacaklardır" diye düşünenler, son olayla yanıldıklarını anladılar. Cezaevi ilgilileri kendilerine bu konuda son derece güvendikleri için, böyle bir tedbire başvurmayı gereksiz buldular ve - tabii - gafil avlandılar. Mektupla yapılan isyan ihbarları kulak arkasına atıldı ve suçlular arasındaki kaynaşma ise geçen haftanın başlarında son haddini buldu.

Sedat Çumralı
Kanun, kanundur

Ekim ayı başından beri Yassıada hükümlülerinin birbiri arkasına has. talik, hüküm süresini bitirerek çıkma, veya aftan yararlanma neticesi hürriyetlerine kavuşmaları Türkiye cezaevlerindeki hükümlüleri ziyadesiyle tedirgin etmekteydi. Hükümlü psikolojisinle "Onlara af var da, bize niye yok?" fikrinden yola çıkan cezaevi sakinleri; genel bir affın peşindeydiler. Bunun için çalışıyorlar. Başbakana, Bakanlara ve Cumhurbaşkanına telgraflar ve mektuplar yağdırıyorlardı. Gerçi Meclise, bir milletvekili tarafından bir genel af teklifi getirileceğine dair haberler gazetelerde yayınlanmıştı ama, bunun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusunda kimsenin herhangi bir fikri yoktu.

Bu hava içinde, en bol hükümlüye sahip Sultanahmet Cezaevinde geçen hafta Perşembe sabahı erken saatler de başlayan arama-tarama, bardağı taşıran son damla oldu. Hükümlüler koğuşlarındaki yataklarından sessizce kalktılar ve içeri doluşan jandarma erleri ile gardiyanlara karşı gelmeden, arama-tarama yapmalarını bir kenardan sessizce seyre başladılar. Arama-tarama yapan jandarma erleri ile gardiyanların arasına polisler de karışınca, hükümlüler durumun değişik olduğunun farkına vanverdiler. Aslında arama-tarama bir bakıma oyalamaydı. Yapılmak istenen Sultanahmet Cezaevinde ilgililerce tehlikeli ve istenmeyen kişi bilinenlerin başka şehirlerdeki cezaevlerine dağıtalım ak üzere Sultanahmet'ten çıkarılmalarıydı. Bu tehlikeli ve istenmeyen hükümlülerin sayısı onüçtü. İçlerinde Yassıada hükümlüsü Bumin Yamanoglu, ünlü eroin kaçakçısı Sefer Bezal, Merter cinayeti sanıklarından Adnan Özpetek, yine eroin kaçakçısı Fahrettin Soysal, Kâğıthaneli Kürt Hasan namıyla ünlü, AP'li, eski Kâğıthane Belediye Meclisi üyesi, cinayet sanığı Hasan Bozdag, Ali Fethi İlsever, Ali Öz, Necati Vergili Can, Hüseyin. Kulüp, Mahmut Kılıçaslan, Sadullah Akpaksoy ve Hakkı Çağıl vardı..

"Arkadaşlarımızı isteriz!"

Hükümlüler arama-tarama ile oyalanırlarken, beri yandan bu onüç hükümlü cezaevinden alındılar ve baş ka şehirlere nakledilmek üzere, işlemleri yapılmağa başlandı. Revirdekiler meseleyi anlayınca, kendilerine mahsus bir haber yayma usulü ile durumu öbür koğuşlardaki hükümlü arkadaşlarına süratle bildirdiler.

Kızılca kıyamet o zaman koptu. İşlemleri tamamlanan onüç hükümlü cezaevi arabasına bildirirken, çıban başını Kürt Hasan Bozdağ kopardı. Bozdağ, başka ile nakledileceğini öğrenir öğrenmez, önce direnmeyi denedi, başaramadı; sonra zora başvurdu, arabaya binmek istemedi, jandarma erleriyle takıştı, sövüştü. Fakat zor oyunu bozamayınca, yeni bir yola girdi. Parasını almak üzere koğuşa girmek istediğini söyledi ve isteği kabul edildi.

İşte, olayın patlak vermesine ve üzücü şekilde sonuçlanmasına bu tedbirsizlik sebep oldu Muhafızlarının elinden kolaylıkla sıyrılan Bozdağın "Bizi sürgün ediyorlar arkadaşlar!'' diye bağırması, zaten gergin olan havayı bir anda elektrikledi. Zira Bozdağ, hükümlüler arasında "itibarlı" kişilerdendir ve her hafta adına, dışardan 2000 liraya yakın para gelmekte, bu para, cezaevindeki yoksul hükümlülere dağıtılmaktadır.

Olayın tahkikatı devam etmektedir.

İzmir

"Ne atom bombası..-"

Geçirdiğimiz hafta Ege bölgesinde büyük bir kitleyi sadece ve sadece, bundan önceki sayımızda bu sütunlarda verdiğimiz "Vergi Kaçakçılığı" olayı meşgul etti. Maliye Bakanlığı müfettişleriyle hesap uzmanlarının müştereken açtıkları tahkikat, çe-

Sitil çevrelerde büyük yankılar uyandırdı.

Egeyi yerinden oynatan ve çeşitli meslek sahipleri ile büyük toprak ağalarının uykularını kaçırtan, bu arada Türkiye çapındaki bazı büyük iş adamlarının da tansiyonlarının yükselmesine sebep olan olay, Maliye Bakanlığına Egeden gönderilen, küçük çiftçi, küçük esnaf ve müstahsile ait 350 imzalı bir ihbar dilekçesiyle başladı. Dilekçede, 'özellikle Sökeli bazı büyük toprak sahiplerinin ve iş adam larının tefecilik suretiyle milyonlarca liralık vergi kaçakçılığı yaptıkları, kendilerinin ise bu yüzden her geçen gün biraz daha sefalete doğru sürüklendikleri belirtiliyordu. Maliye Bakan lığı esasen Türkiyede geniş çapta vergi kaçakçılığı yapıldığını biliyor ve imkânları dahilinde, memleket iktisadiyatını felce uğratma çabası içinde bulunan bu şahıslar hakkında gerekeni yapıyordu. Ama 350 imzalı ihbar yazısında önemli açıklamalar yapılması ve deliller verilmesi Maliye Bakanlığını harekete geçirdi. Söke ilçesine derhal Bakanlık müfettişleri?.' le Maliye hesap uzmanları gönderildi. Ayrıca Ankara Mali Polis teşkilâtına mensup üç uzman da ekiple birlikte Sökeye gelip, bir otelde karargâh kur du ve tahkikat son derece gizli olarak başladı.

Müfettişlerle hesap uzmanları, tahkikatın daha ilk safhasında dehşet içinde kaldılar. Zira Bakanlığa yapılan ihbar doğruydu. Çoğu memleket çapında isim yapmış bazı Sökeli büyük iş adamları tefecilik suretiyle milyonları ceplerine indirmişler, fakat bu yolla edindikleri kazançlarından devlete bir tek kuruş olsun vergi ödememişlerdi. İlk plânda bu tefecilerden üçünün hesaplarına elkoyan müfettiş. ler ve hesap uzmanları, vergi kaçakçılığı zincirine daha birçok halkanın dıa ilâve edildiğini gördüler ve tahkikatın 1959 yılma doğru götürülmesi lüzumunu duydular. Neticede gördüler ki, Sökeli 43 maruf iş adamı, 1959 yılı başından 1954'ün Ekim ayma kadar Tire. Söke, Aydın, Nazilli, Ödemiş ve Germencik bölgelerindeki küçük çiftçi, müstahsil, küçük esnaf ve tüccara, yüzde 75'den yüzde 100'e varan faizlerle borç para vermişler, fa. kat bu gelirlerini defterlerine geçirmiyerek, astronomik miktarlarda devletten vergi kaçırmışlardı.

Tefeciler resmigeçiti

Bakanlık müfettişleri durumu Aydın Defterdarlığına bildirdiler ve Hazine alacaklarının ziyaını önlemek amacıyla, bu 43 kişinin bankalardaki bütün paralarını bloke ettirdiler, hem kendilerinin, hem de vasisi oldukları kimselerin bütün gayrimenkulleri üzerine ihtiyadi tedbir kararı koydurdular.

Egeyi yerinden oynatan olay, Sökedeki olayın basma intikali ile başladı ve geçirdiğimiz haftanın sonunda, hesaplarına elkonulan şahısların adedi, Söke ve çevresinde 485'e yükseldi. Ne var ki, para ile herşeye kaadir olabilecekleri vehmine kapılan Sökeli tefeciler, bu defa da müfettişleri elde etme çabasına düştüler. Ancak, yapılan astronomik para vaadleri uzmanları işlerinden alakoyamadı. Sökeli tefeciler bu defa da tehdit yolunu denediler. Bu da sökmedi ama, müfettişlerin otele kapanmalarına ve mecbur kalmadıkça dışarıya çıkmamalarına sebep ol. du. Öyle ki, teftiş kurulu üyeleri, yemeklerini dahi otel odalarında yemek zorunda kaldılar.

Bir taraftan tefeciler hakkındaki tahkikat davam ederken, diğer taraftan da Sökedeki özel bankalar itham edilmeğe başlandı. Özellikle bu bankaların telemlere yataklık yaptıkları, hattâ onlarla ortak iş çevirdikleri iddiaları ayyuka çıktı. Meselâ bir küçük çiftçi bu konuda, bir AKİS muhabirine şöyle dedi:

"— Maruf bir şahıstan 31 gün vadeli 20 bin liralık senedim vardı. İşçi paralarım ödemekte zorluk çekince Sökedeki bir özel bankaya başvurup, bunu kırdırmak istedim. Bankanın, normal olarak senedi kırması gerekiyordu. Fakat bana üçüncü, bir şahıs tavsiye edildi. Bu şahıs Sökenin toprak ağalarından biriydi. Çarnâçar bu şahsa gittim ve vadesine birkaç gün kalan senedi 15 bin liraya kırdırdım. Banka müdürünün maksadını bilmem ama, hakikat olan şudur ki, bizim alınterimiz işte bu şahıslar için akıyor!."

Olayın patlak verdiği bir sırada İzmir Maliyesinden bir yetkili ise, vergi kaçakçılığı olayının yeni olmadığını, yirmi yıldanberi devam edip geldiğini ve sadece Egenin birkaç ilinde yılda 60 milyon liralık vergi kaçırıldığını ifade ile şöyle devam etti :

"— Türkiyede vergi kaçakçılığı nisbeti, gelir ve kurumlar vergilerinden bir yılda tahsil edilen miktara tekabül etmektedir."

Sökede çalışmalarına devam eden Bakanlık müfettişleri, kaçakçılık zincirinin uzaması üzerine Ankaradan bir yardımcı ekip istedikleri sırada, vergi kaçıran iş adamlarına da kaçırdıkları tespit edilen para nisbetinde, re'sen takdir yolu ile, vergi tahakkuk ettirmeğe başladılar. Tahakkuk ettirilen vergi miktarı, haftanın ortasında aşağı yukarı 20 milyon liraya yaklaştı.

Al birini, vur ötekine!

Sökedeki tefecilerle ilgili olarak yapılan ihbar, Maliye Bakanlığının, geçen haftanın sonunda, diğer meslek erbabının da hesaplarının tetkikine karar vermesine yol açtı. Bakanlık müfettişleri ve hesap uzmanlarından müteşekkil bir başka ekip. İzmirde kollan sıvayıp, bazı doktor, avukat ve gümrük komisyoncularının hesaplarını tetkike başladı. Daha ilk safhada. İzmirin maruf doktorlarından birisinin de hileli yollara saparak, önemlice miktarda vergi kaçakçılığı yaptığı tespit edildi. Hesaplarına elkonulan bu doktora da re'sen takdir yolu ile 50 bin liralık vergi tahakkuk ettiren hesap uzmanları, ayni usulle İzmirli bir gümrük komisyoncusuna da 500 bin liralık yergi tahakkuk ettirdiler. Bazı avukalarını da vergi kaçırdıkları, nın ihbarı üzerine müfettişler tahkikatlarını bazı İzmirli avukatlara da tevcih ettiler. Haftanın başında İzmirde hesaplarına elkonulan çeşitli meslek erbabının sayısı 20'ye ulaştı.

Gerek Söke ve çevresinde, gerekse İzmirde Maliye Bakanlığı uzmanlarının geniş bir şekilde tahkikat yapmaları İzmir piyasasını allak bullak etti. Bu arada en fazla zarara uğrayanlar ise namuslu tüccar, iş adamı ve mes lek erbabı oldu. Bir tüccar bu konuda şöyle dedi:

"— Artık Hükümetin esaslı bir vergi reformu yapmasının zamanı geldi ve geçiyor. Bugün yapılan tahkikat Türkiye çapında şümullendirilirse, devletin 5 yıllık Plânı uygulamak için yeni gelir kaynaklan aramasına lüzum kalmaz. Zira bir yılda Türkiyede kaçırılan vergi miktarı, öyle sanıyorum ki, 5 yıllık Plânın uygulanmasını sağlıyacak nispettedir.."

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Komünist Blok

Başına buyruk ortaklar

Geçen haftanın sonlarında, bir zamanlar o kadar düzendi ve disiplinli görünen komünist dünyanın haline bakanlar, hayretler içinde kalıyorlardı. Sanki her kafadan bir ses çıkıyor, her kes kendine göre bir görüş ortaya atıyordu. Tabiî, kolaylıkla anlaşılacağı gibi, çıkan sesler ve ortaya atılan görüşlerin hepsi eski Sovyet Başbakanı Krutçefin işbaşından uzaklaştırılması ile ilgiliydi.

Özellikle Doğu Avrupadaki komünist ülkelerden ve Avrupa komünisıt partilerinden alınan haberlere göre, Krutçefin işbaşından uzaklaştırılması bunlar üzerinde hiç beklenmedik etkiler yaratmıştı. Anlaşılan, sevilip beğenilmeyen birçok tarafını bulmakla beraber, Avrupadaki komünistlerin çoğu Krutçefi tutuyordu. Meselâ, Polonyalılar, yugoslavlar ve italyan komünistleri, taktiğini beğenmemekle beraber, Krutçefin Pekin karşısındaki tutumunu açıkça destekliyorlardı. Bulgarlar ye çekler, eski Başbakanın ipleri gevşetmek için çok acele ettiğini ve bunu yaparken çok ileri gittiğini düşünmekle beraber. Pekini tutmayı akıllarından bile geçiniliyorlardı. Romanya ise Krutçefin komünist bloku bendi iktisadî görüşlerini kabule zorlamasından memnun değildi ama. blok içindeki bağların Stalin devrindekine dönmesini elbette istemiyordu. Başka bir deyişle, komünist ülkeler liderlerinin - Komünist Çin ve onun izinden gidenler dışında - hepsi, Krutçefi yeni bir devrin, blok içinde başlayan gevşeklik ve bağımsızlık devrinin adamı olarak görüyor ve onun gidişiyle yeniden eskiye dönüşün gelmesinden korkuyorlardı.

Doğu Avrupadaki komünist ülkelerin endişelerinden bir başkası da, Polonyada Gomulka. Romanyada da Georgiu-DeJ istisna edilecek olursa, bugünki komünist idarecilerden hemen hepsinin Krutçef devrinde ve onun sayesinde yükselmiş olmasıydı. Eğer Kremimde yapılan 'değişikliğin arkasında eski Stalinciler varsa, kendi ülkelerindeki' Stalincilerin de yeniden harekete geçmesinden korkutabilirdi. Belki Bulgaristan ve Çekoslavakyada Stalin taraftarları zaten hiçbir zaman bütünbütüne işbaşından uzaklaştırılamadıkları için bu ülkelerde büyük sarsıntılar görülmeyebilirdi ama, meselâ Macaristanda yeniden Stalin-

Brejnef

İpler kimin elinde !

ciiliğe dönüş bir felâket olurdu.

Bütün bunlara ek olarak, dünyadaki komünist ülkeler ve komünist partiler. Kremlinde yapılan değişiklikten ancak son dakikada haberli kılınmışlardı. Öyle ki, Krutçefin işbaşından uzaklaştırıldığı bütün dünyaya resmen bildirildiği zaman, komünist ülkelerdeki idareciler kendilerine yöneltilen sorulara ne cevap vereceklerini bilemeyip, "hayret ve heyecan" içinde olduklarını söylemekle yetinmek zorunda kaldılar. Yalnız bir tek Gomulka, o da durumu daha da kötüleştirmemek için olsa gerek, Krutçefin yağının çok ilerlemiş olduğunu, sağlık du. rumûnun kötüleştiğini söyledi ve Moskovada yapılan açıklamaya inanır göründü.

Ortaya dökülen saçlar

Krutçefin işbaşından uzaklaştırılmasına karşı tepki sadece komünist ülkelerle komünist partilerden gelmedi. Dünyanın bütün ileri gelen politika adamlan, eski Sovyet Başbakanının işbaşından uzaklaştırılması konusunda yapılan açıklamaları tatmin edici bulmadılar ve gerçek sebepleri öğrenmek istediler. Bu arada Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U'Thant, geçen haftanın sonlarında yaptığı konuşmada, Krutçefe, işbaşından uzaklaştırılmasının sebepleri üzerinde açıklama yapmak imkânı verilmesini istedi. Tabiî, dünyada hiç kimse bu teklifin yeni Sovyet idarecileri tarafından kabul edileceğini bir an bile düşünmedi ama, U Thant'ın davranışı, bütün dünyanın Kremlindeki değişiklikle yakından ilgilendiğini göstermek bakımından büyük bir ilgi topladı.

Komünist blokla bu blok dışındaki ülkelerden gelen bu beklenilmedik tepki, yeni Sovyet idarecilerini, Krutçefin işbaşından uzaklaştırılması olayını saran sis perdesini biraz aralama. ya zorladı. Önce, Krutçefin olur olmaz har aklına geleni yapmaya kalkışıp işleri çığırından çıkardığı ileri sürüldü, sonra iş yaparken çalışma arkadaşlarının fikrini almadığı söylendi, nihayet kendisini putlaştırmaya çalıştığı iddia edildi. Fakat bunların hiç birinin, insanı bir gün içinde yerinden etmeye yetecek kadar kuvvetli sebepler olmadığı anlaşılınca, Krutçef komünist dünyamın birliğini bozmakla suçlandırıldı. Onun arkasından da, bu haftanın başında Mos. kovada yayınlanan bir iktisadî raporla, Sovyet ekonomisinin Krutçefin son devrinde gelişme hızını çok kaybettiği açıklandı.

Krutçefin işbaşından uzaklaştırılmasıyla ilgili olarak yapılan bütün açıklamalarda dikkati çeken en önemli nokta, yeni Sovyet idarecilerinin eski Başbakana karşı yaptıkları tenkitler de son derece ölçülü davranmalarıdır. Anlaşılan, Krutçefi kötülemekte acele ederek komünist ülkelerdeki ve belki de Sovyetler Birliği içindeki Krutçef taraftarlarını daha fazla kırmak istememektedirler. Sonra bugün idareyi ele alan Sovyet liderlerinin hemen hepsi Krutçefin yanında çalışmış kimselerdir, onun iç ve dış politikasının çi-

zilip yürütülmesine büyük yardımları dokunmuştur. Şimdi bu politikayı amansız bir şekilde suçlarlarsa, günün birinde aynı suçların kendilerine de yönelmiyeceğini kimse temin edemez.

Perde arkası

Geride bıraktığımız hafta, Krutçef devrinde başına buyrukluk kazanmış komünist ülkelerle eski Başbakanın barışçılığına inanan dünya kamu oyunun endişelerini açıkça ortaya koyduğu halde, bugün Sovyetler Birliğinde idareye kimin ne derece hakim olduğu sorusuna halâ kesin bir cevap getirememiştir. Gerçi, görünüşe göre, bugün önde giden liderler Sovyet Komünist Partisi Birinci Sekreteri Brejnef ile Başbakan Kosigindir ama, bir gemide iki kaptan olmıyacağına "re, bunların biri eninde sonunda ikinci plâna itilecek, belki de bugün hiç ortalıkta görünmeyen biri ön plâna geçecektir, yorumcuların büyük bir çoğunluğu, Krutçefe oynanan oyunun arkasında ihtiyar kurt Mikoyanı görmektedirler. Bazılarına göre de, Mikoyanın tecrübe ve isminden faydalanarak esas dolapları çeviren. Sovyetler Birliğinin doktrincisi Susloftur, Fakat, Suslof konusunda gelen haberler birbirini tutmamaktadır. Geçen haftanın sonunda alınan bir habere göre Suslof, komünist Avrupa devletlerindeki kaynaşmayı önlemek için bu devletlerin başkentlerine bir yolculuk yapmak üzereydi. Oysa bu haftanın başında gelen haberler, Suslofun ciğerlerinden rahatsız olduğunu ve bir sanatoryuma yatırıldığını bildirmektedir Anlaşılan, Sovyetler Birliğindeki gerçek durumu bilmek için aradan uzun bir sürenin geçmesini beklemek gerekecektir.

Nitekim, Sovyet başkentinde bulunan yabancı gözlemciler de, bütün dünya kamu oyu gibi, Sovyet halkının da bir bekleyiş devresi içinde olduğunu bildirmektedirler. Büyük Sovyet şehirlerinde hayat olağan gidişini korumakla beraber, halkın, bugünkü durumu geçici olarak kabul ettiği ve yeni önemli gelişmeler beklediği anlaşılmaktadır.

Güney Vietnam

Kaçınılmaz sonuç

Diktatör Diemin devrilmesinden buyana Vietnamda hüküm süren askerî rejim, görünüşe bakılırsa, bu hat tanın ortasında sona ermiştir. Ülkenin askerî lideri General Khan, bundan iki ay kadar önce çıkan öğrenci ayaklanmaları sırasında verdiği söze uyarak, iktidarı sivillere teslim etmiş bulunmaktadır. Şu satırların yazıldığı sırada, yeni sivil idarenin sadece devlet başkanı belli olmuştur. Yeni başbakan henüz seçilmemiş olmakla beraber, bu göreve Saygon belediye başkanı Tran Van Houng'un getirileceği söylenmektedir.

Güney Vietnamın yeni Devlet Başkanı, 59 yaşında eski bir ihtilâlci olan Phan Khac Suu'dur. Suu bu görevi hem askerlerin, hem de sivillerin devamlı ısrarları üzerine ve ancak geçici bir süre için kabul etmiştir. Yaşama görevi de, çoğu askerler tarafından seçilen bir Yüksek Millî Konsey tarafından yürütülmektedir. En kısa zamanda yapılması düşünülen seçimlerden sonra bu Konsey dağılacağı gibi, Suu da işbaşından çekilecektir.

Uzun bir bocalama ve kararsızlık devresinden sonra Vietnamda işbaşına yeniden geçici bir yönetimin gelmesi, bu ülkedeki bocalama ve kararsızlığı, hiç şüphesiz, büsbütün çoğaltasaktır. Şimdi Birleşik Amerikanlı başlıca endişesi de budur. Bocalama ve kararsızlık artınca Vietkong çeteellerine karşı girişilen savaş da ister istemez yavaşlayacak, belki de gerileyecektir. Zaten yıllaryılıdır sürüp giden bu savaş artık çığırından da çıkmış, iyiye gideceğine kötüye yönelmiştir.

Bu hafta içinde iktidarı sivillere devreden General Khan, silâhlı kuvvetler kumandanlığından ayrılmış değildır. Fakat ordu içinde iktidarı elde tutmak isteyen bir grup vardır ve Khan'ın bu grupa nekadar hakim olabileceği kesin olarak bilinmemektedir. Bunun yanısıra, ülkede siyasî iktidara hakim olmak isteyen çeşitli millîyetçi ve dinî gruplar da vardır. Yeni geçici idarenin bu çeşitli akımlar arasında yolunu bulabilmesi, üstelik bu de komünist çetecilere karşı mücadeleyi sürdürebilmesi çok zordur. Bu balcımdan Vietnamı yeni güçlüklerin beniediğini söylemek yanlış sayılmamalıdır.

YAYINLAR

DIŞ POLİTİKA VE PARLÂMENTO

Doçent Mümtaz Soysalın dış politika alanındaki yasama - yürütme ilişkileri üzerinde karşılaştırmalı incelemesi. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları 183-165, Sevinç Matbaası Ankara 1964, büyük boy, 294 sayfa 21 lira).

Dış politika ve parlâmento kelimeleri yanyana geldiğinde, birincisinin ikincisinin denetimi olmadan yürütülemiyeceği düşüncesi ilk akla gelen şeylerden biridir. Hele halkın kendi kendini idaresi demek olan demokratik rejimlerde bu işin yüzdeyüz böyle olduğunu düşünmemek için hiç bir sebep yoktur.

Oysa, Türkiyede ve dünyada parlâmentolar ile dış politikanın ilişkilerini inceleyen Mümtaz Soysalın kitabını okuyunca insan, işin pek de böyle olmadığını görmektedir. Gerçi hemen bütün dünyada, bu arada Türkiyede de demokratik idare tarzı olarak parlâmento zaman zaman dış politika gidişini denetleme durumundadır ama, aslında bu iş bilfiil hükümet ler, hattâ hükümetlerden de öteye dışişleri kadrosunun eliyle yürütülmekte, parlâmentolar da çok kere zaten yürütülegelmekte olan bu dış politikayı denetlediklerini sanarak onaylamaktadırlar.

Mümtaz Soysal, Siyasal Bilgiler Fakültesinin kitapsız veya kalıplaşmış aşırma fikir sahibi olan hocalarından biri değildir. Tam aksine, bilim haysiyetine uygun çalışmalar yapan, kendisini mesleğine adamış, orijinal görüşleri olan bir genç bilim adamımızdır. Kitabında tez olarak, dış politika konularının parlâmentolar tarafından en iyi şekilde denetlenmesini savunmaktadır. Bu, yerinde bir görüştür. Millet adına milleti angaje edecek kararların alınmasına yol açan dış politika ilişkileri elbette ki Parlâmentolarda geniş bir şekilde denetlenmelidir. Dünyanın Türkiye dışındaki ülkelerinde bu yolda gerçekten ileri adımlar atılmıştır. Bilhassa Birinci Dünya Savaşından sonra bu yolda geniş gelişmeler olmuştur, Türk Parlâmentolarında da bugüne kadar bu şekilde çalışmalar yapılmıştır. Yapılmıştır ama, bunların yeterli olmadığı da gene Mümtaz Soysalın verdiği örneklerden ortaya çıkmaktadır. Soysal, dış politika olaylarının halka mal edilmeşinin en iyi yolunun, şuursuz kalabalıklar olmaktan öteye gitmeyen kütle partileri yerine, belli görüş açılarından dünya olaylarına bakan ve bunları basit formüllerle açıklayan partiler eliyle mümkün olacağını yazmaktadır

Kitabının son hüküm cümlesini okumak, yazarın düşüncelerini açıkça ortaya koymak bakımından önemlidir. İşte Mümtaz Soysalın son hüküm cümleleri: "Dış politika ile sokaktaki adam arasında bağlantı kurmak, kütleleri devlete ve ülkeye sahip çıkarmanın belki de en kestirme yolu.. Sokaktaki adam politik davranışlarıyla, ülkesinin dünya yüzündeki tutumunu etkileyebildiğini görünce ona daha çok sahip çıkacaktır. Halkın sahip çıkmadığı ülkelerin bendi çıkarcılar eliyle dış maceralara sürüklenmesi veya dış pazarlarda satılması herzaman mümkündür."

Bu hükümleri okuduktan sonra, Parlâmentodaki politikacılarımıza ithaf edilebilecek en güzel şiiri de Mümtaz Soysal, kitabının birinci sayfasına almış. Pek çok küflenmiş ilim adamımızın hafiflik sayacağı, ama aslında sokaktaki adamdan da öteye parlmenterlerimizi tasvir eden Orhon Velinin meşhur "Cımbızlı Şiir"i: "Ne atom bombası — Ne Londra Konferansı; — Bir elinde cımbız. — Bir elinde ayna; — Umurunda mı dünya!"

İlhami SOYSAL

Kitaplar

SOSYALİZME GİRİŞ

Sosyalizm konusunda bir deneme. Yazan : Jules Moch. Çevirenler : S. Hilav - D. Avcıoğlu. Devrimci Yayınlar Kooperatifi (DYK)nin birinci kitabı, 1964 yılında İstanbulda İstanbul Matbaasında basılmıştır. Orta boy, 96 sayfa, 300 kuruş. Kitapta ayrıca Prof. Maurioe Duverger'in "Dünya Sosyalizme gidiyor" başlıklı bir makalesi de yer almaktadır. İsteme adresi: Devrimci Yayınlar Kooperatifi, Cağaloğlu, Himayeietfal Sok. Mirat Han İstanbul

Tüli'den haberler

Geçtiğimiz haftanın başında, Pazartesi gecesi Küçük Tiyatroda pandomimci Erdinç Dinçerin temsili vardı. Sanatçının bu ilk temsili, Ankaralı pek çok sanatseveri o gece Küçük Tiyatro salonunda topladı. Sahneleri, uzun san saçlarıyla pek zarif ve güzel kızkardeşi takdim ediyordu.

Gecenin seyircileri arasında İlhan Berk ve eşi Edibe Berk, Macide ve Vedat Tanır, Burhan Güneysu ve Ankara Koleji öğretmenlerinden eşi Rüksan Güneysu, yüksek mimar Ferzan Baydar ve eşi Leylâ Baydar, Hariciyeden Hâmit Batu, Ankaraya yerleşmiye karar vermiş olan Emel Kurdoğlu, Necmi Aran ve eşi Eşref Aran, Salim Şengil ve eşi Nezihe Meriç, Lutfi Ay ve eşi Nevin Ay, Selçuk Milâr ve eşi Aynur Milâr, baldızı Ayla Alanson, dostları Ferdiye Dikel, Özdemir Nutku, Ergun Sav ve eşi Tuncay Sav varlardı.

Erdinç Dinçer hafta içinde başka bir gece de Fransız Kültür Heyeti salonlarında bir temsil verdi. Buna rağmen, kendisini görememiş olanlar, "Acaba bir fırsat daha verecek mi Erdinç, Ankaralılara?" diye düşünüyorlar.

Geçen hafta Çarşamba günü Süreyyada, Dış Ticaretten Madrite atanan Selçuk İnanın veda kokteyli vardı. Hayli kalabalık olan kokteylde İnanın akrabaları, yakın arkadaşları, dostları ve daha birçok misafiri göze çarpıyordu. Meselâ Turizm ve Tanıtma Bakanı Ali İhsan Göğüş ve gençligine rağmen tevazuunu kaybetmiyen sarışın, tatlı eşi Nezahat Göğüş, Ticaret Bakanı Fenni İslimyeli, Ticaret Bakanlığı Müşaviri Ekrem Geriş, Türk Standartlar Enstitüsü Başkanı Faruk Sünter ve eşi, Şefik İnan ve eşi Handan İnan, General Gökben ve eşi, Hindistan Büyük Elçisi -eşi hasta ve İsviçrede olduğu için, Büyük Elçi yalnız gelmişti-, İspanya ve İsrail Büyük Elçileri, Brezilya Büyük Elçisi ve eşi, İsrail ticaret ataşesi Teney ve eşi, Mr. ve Mrs, Rueda, Mr. ve Mrs. Ferderer, Mr. ve Mrs. Besjalof, Dışişleri Bakanlığından, Madrite müsteşar olarak gidecek olan Rüştü Ozan, Halûk Kura Lâle Kura o gün biraz rahatsızmış, gelememişti -, kendine harıl harıl yeni bir sekreter aramakla meşgul Kâmuran Gürün, yakında evleneceği söylenen Hikmet Bensan. Necdet Özmen ve hiç değişmiyen zarif eşi Emel Özmen, İşçi Sigortaları Genel Müdürü Dr. Fikret Pamir, Dr. Şemsi Özdilek ve eşi, Tariş Genel Müdürü Feridun Sipahioğhı, Rauf Kandemir ve eşi, İlhan Kut ve eşi Verda Kut, Ticaret Bakanlığından Fahir Savran ve eşi Fahire Savran, Özer Çmar ve eşi Suna Çınar, Londradan yeni gelen Celil Vayısoğlu ve eşi Gülseren Vayısoğlu, Teşkilâtlandırma Genel Müdürü Orhan İnan ve eşi Nahide İnan, kızkardeşi Turan Koçak ve kocası Dr, Kemal Koçak, Necmi Aran ve eşi Eşref Aran, Sevim Akman, Tekel Başmüdürü Melih Sağtür ve eşi Nilüfer Sağtür geç saatlere kadar kaldılar.

Bunlar arasından, Selçuk İnana daha yakın küçük bir grup, ertesi gece. Ankara Garında, kendisini uğurlamak üzere gene hazırdı. İki güzel ve tatlı yavrusu ile uzak yollara çıdan Selçuk İnanı gözyaşları içinde uğurladılar.

Aynı akşam İstanbula giden trende başka tanıdık simalar da vardı. Kesik saçlarıyla yepyeni bir yüz kazanmış olan manken Tülin Tezgören yalnızdı. Gana Büyük Elçiliğine atanan Mahmut Dikerdem ile çok genç eşi Sevin Dikerdem dostları tarafından uğurlanıyorlardı. Lâle Kura, açık renk pardesüsünün içinden görünen bütün işlemeli elbisesiyle çok şıktı. Bayan Kura buradan balenin ilk gecesine, oradan da Süreyyaya gitti.

•

Geçen haftanın ortasında Çarşamba akşamı. Meydan Sahnesinde, yeni bir piyesin ilk temsili, davetlilere gösterildi. "Poker, Partisi" isimli bu eserde Kartal Tibetin fiziğinden ziya-

Ziyafet_____Polonya Büyük Elçisi Gebert, geçen haftanın ortalarında, Chopin'in gençliği ile ilgili bir filmin gösterilmesi münasebetiyle Polonya Büyük Elçiliği salonlarında bir yemek verdi. Genel, Kurmay İkinci Başkam Refik Tulga ve Bn. Tulga, Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Memduh Aytür ve eşi ile çeşitli sefaretlere mensup diplomatlar ve hanımlarının bulunduğu yemekte konuşulan konu hep aynı idi: Chopin ve onun ünlü Polonez!...

de sanatına önem verilmiş olması ne kadar isabetli olmuş! Çetin Köroğlu ve Kartal Tibet o gece bol bol alkışı haklı olarak topladılar. İki Esinler de iyiydiler. Yılmaz Grudayı Ankara seyircisi çok seviyor. Hangi role çıksa bol bol alkışlanıyor.

Meydancılar, bu ilk gece davetlilerinin seçiminde çok titizlik gösteriyorlar. Birbirleriyle karşılaşmak istemiyecek olanları ayrı galalara çağırıyorlar. Geçen temsilin ilik gecesi en ön sıralarda oturmakta olan Cüneyt Gökçer ile Ayten Kaçmaz bu defa yoktular. Mediha Gökçer acı yeşil süet çantası ve eldivenleriyle pek zarifti. Kızı Deniz Gökçer ise, mavi pardesüsü gözlerinin rengine uymuş, gündengüne de güzelleşiyor.

O gece, bir gece için Ankaraya gelmiş olan Müşfik Kenter de seyirciler arasındaydı, Attila ve Ergun Sav kardeşler, Metin And, balerin Yüksel Çapanoğlu, Özdemir Nutku, Sevim ve Nusret Baban, Tarık Levendoğlu, Dr. Sami Solu ve eşi Feza Solu, Dr. Hayati Sevgen, Dr. Mustafa Bilhan, Ali İhsan Göğüş ve Nezahat Göğüş, Galip Kardam ve eşi Beyza Kardam gecenin misafirleri arasındaydılar.

Yine geçen hafta Perşembe gecesi Süreyya açıldı. Böylece Ankara, sayısı epeyce az olan gece kulüplerinden en gözde olanına kavuşmuş oldu. Açılış gecesi hemen bütün Ankara Süreyyadaydı denebilir. O gece Balenin de galâsıydı, oradan dönenler de gelince lokal iyice yükünü aldı. Herkes çok şıktı ve çok itinalıydı: Hayri Kayadelen ve eşi. General Necmi Ayanoğlu ve eşi, Refik Tulga ve eşi ile İstanbudan Dr. Muhterem Gökmen ve eşi bir masadaydılar. Bülent Savcı ile Meral Savcı ise, Nihat Çavuşoğlu ve Bülent Garanla beraberdiler. Natuk Birkan yalnızdı. Halûk ve Lâle Kura. Hâmit Batu ile bera. berdi. Gencay ve Ergun Sav, Üner ve Gül Kırdar. Sevim ve Halûk Özgül, Behçet Tüzemen. Kâmuran Gürün. Adnan Bulak. Coşkun Kırca yalnızdılar. İlhan Bakay, Berin Kurtbay, Yalçın Kurtbay ve Nesrin Kurtbay Başarır ailesi ile beraberdi. Ekrem Apaydın yalnızdı. Lüsyen Avunduk, Nail Avunduk. Sadi Kavur, Metin And Erol ve Destine Bükey, Feyyaz ve Alev Berker, pembe dantel elbisesi il Yasemin Tanbay, siyah dantel elbiseli Uğurcan Özberki, Vedat Ar beraberdiler. Turgut Göle ve Sevim Göle, Güzin ve İslâm Refioğlu ile birlikteydiler. Senenin ilk dansını açmak, kırmızı güzel bir elbise giymiş olan Nilüfer Sağtür ve eşi Melih Sağtüre nasib oldu. Kendilerine Süreyya tarafından bir şişe şampanya açıldı.

•

Haftanın başındaki Pazar günü Golf Kulüp gene çok kalabalıkta. Hava. nın güzelliğine rağmen oyun oynayanlar, her zamanki gibi, yine pek çoktu. Devamlı misafirlerden başka, İzmirli" ahbapları ile gelmiş olan Kemal Satır ve saçlarını sarıya boaymış ve çok değişmiş olan eşi Memduha Satır, Sahir Kurutluoğlu ve eşi Avniye Kurutluoğlu da varlardı.

Geçen hafta Perşembe akşamı. Alman Kütüphanesi salonlarında, UNESCO ile Friedrich Ebert vakfının Orta Doğu Teknik Üniversitesinde tertipledikleri seminer dolayısıyla gelen alman gazeteciler şerefine bir kokteyl verildi. Oldukça tenha olan kokteylde basın mensuplarından baş ka, pek çok yabancı davetli vardı. Prof. Yavuz Abadan, yakası sarı, siyah bir takım giymiş olan eşi Doçent Nemin Abadanla gelmişti. Sadi Günel ve eşi de kokylde idi. Lûtfi Ay yalnızdı. Dr, Nejad Candan ve eşi de gelmişlerdi. Turhan Tükel yalnızdı. Alman gazeteciler, kokteyle biraz geç geldiler. Çoğunluğu fransızca bildiği için, rahatça görüşmek, tanışmak mümkün oluyordu

*

CARE Genel Müdür Yardımcısı Mr. Fred Devine'in Türkiyeye gelişi münasebetiyle CARE'in Türkiye direk törü Mr. F. Merton Cregger ve eşi tarafından, gecen hafta Cumartesi akşamüzeri Bulvar Palas salonlarında bir kokteyl verildi. Samimi bir hava içerisinde geçen kokteyl epeyce ka labalıktı. Toplantıda, teşkilâtla ilgili pek çok amerikalı vardı. Ayrıca, türk misafirler arasında Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Nusret Fişek ve eşi Perihan Fişek, Gümrük ve Tekel Bakanlığı Müsteşarı Cavit Gürocak ve eşi. Başbakanlık Müsteşar Muavini Muslib Ferit Fer, ve Yargıtay üyelerinden Melâhat Ruacan, eşi avukat Asım Ruacan, Kızılay Genel Müdürü Muzaf. fer Akın, Kızılay Genel Sekreteri Babür **Ardahan,** Kızılay yönetim kurulu üyesi Nermin Arpacıoğlu, Kızılay Genel Başkanı Dr. Fikret Pamir ve mavi pırıl, pırıl elbisesi, göz alan saçları ile çok sevimli eşi Türkân Pamir, Dr. Osman Koçtürk ve eşi göze çarpıyordu. Kızılay İstanbul şubesi men suplarından Hayrettin Vardar yalnız gelmişit.

•

Haşim Birkan, Bodrumda çok güzel turistik bir otel yaptırmış. Kendisi de orada oturuyormuş. Bu tesiste Tülin Tezgörenin de ortak olduğu söyleniyor. Bu zarif hanım mankenlik ve ressamlıktan başka iş kadını olduğunu da ispat ediyor, böylece!..

Fransız film prodüktörü Henry Sandoz tarafından geçen yıl Göremede çekilen ve Âşık İhsanı ile karısı Güllüşah ve oğulları Garipin bir günlük yaşayışlarını gösteren gösteren kısa bir dokümanter, Fransada ilgiyle karşılanmıştır. Renkli olan film. Avrupa piyasasına çıkarılmıştır, birkaç ay sonra da Türkiyede gösterilecektir.

YALNIZ
U.S.ROYAL
LÂSTİKLERİNDE
CVC
VARDIR
CVC, lâstiğin gövde ve sırtının birbirinden ayrılmasını tamamen bertaraf eden harika bir birleştiricidir

Moda

Küçük gece elbiseleri

Kışın sade ve küçük bir gece elbisesine ihtiyacı olmıyan kadın hemen hemen yok gibidir. Sık sık dansa gitmiyenlerin bile âni fırsatları karşılıyacak bir küçük ve şık elbiseyi hazır bulundurmaları şarttır. Bütün fırsatlarda rahatça giyilebilecek olan gece elbisesi düz siyah bir el. bisedir.

Belirli bir yaşa gelmiş bir kadın için düz siyah elbise tercihen dökük bir yünlüden ve uzun kollu olmalıdır. Patronla böyle dümdüz bir boru elbise dikmek ve bunun bedene tesadüf eden kısmını gine siyah pul, boncuk veya işle kısım kısım, serpme şekilde süslemek, elbiseye modaya daha uygun bir hava verecektir. Oldukça resmi sayılabilecek böyle bir elbise yerine tam kolsuz, "V" şeklinde dekolte yakalı bir siyah elbise de aynı şekilde patronla dikilebilir. "V" dekoltenin etrafını pul ve boncukla işlemek de mümkündür.

Fanteziden korkmıyan genç kadınlar ve gençkızlar için model çeşidi daha çoktur. Meselâ şeffaf muslinden yapılan kolsuz bir boru elbise, içindeki vücudu saran siyah dekolte kombinezonu ile hem çekici, hem de çok şıktır. Muslinin yakası kapalı, kombinezomınki ise yuvarlak şekilde, alabildiğine açıktır veya üstten giyilecek olan kolsuz boru elbise kalın bir kumaştan yapılmış ve uzun kollu şeffaf bluz ile çok güzel bir takım teşkil etmiştir Bu boru elbisenin yakasından da bluzun fırfırları ensiz bir band halinde görülmektedir. Son modelde, bluz ve elbiseden ayrı ayrı faydalanmak da mümkündür.

Bu yıl küpe ve bilezikler çok modadır. Bilezikler renkli taşlardan yapılmakta ve kolye gibi, kolu birkaç sıra halinde sarmaktadır. Bunları renk renk incilerden, taşlardan evde dizerek yapmak da mümkündür. Uzun kolyelerin, bu şekilde bilezik olarak kullanılması ise yine iyi bir fikirdir.

Boru elbise

Zevk meselesi

Dernekler

İşbaşı

geçirdiğimiz hafta Çarşamba günü Türkiye Büyük Millet Meclisinin önünden geçenler, bir an durup, Mec lise doğru gitmekte olan şık ve cazip hanımları seyretmekten kendilerini alamadılar. Gerçi başkentte heyecanlı Meclis oturumlarının hanımlar tarafından, gerekirse sabahlara kadar izlenmesi artık çok tabii karşılanan olaylardandı ama, o günlerde siyasi havada böyle bir tansiyon mevcut değildi.

Hanımlar grup grup arabalardan iniyorlar ve konuşarak büyük kabul salonuna doğru ilerliyorlardı. Saat 15.20'de salonda 700'ü mütecaviz kadın vardı. Nihayet şık ve güzel, orta boylu bir genç kadın söz aldı ve:

"— Tatil bitti, bugün işbaşı yapıyoruz" dedi.

Konuşan kadın, Türk-Amerikan Kadınları Kültür Derneğinin yeni Başkanı Refia Çelikerdi. Dernek o gün yeni çalışma yılına giriyordu. Gerçi işbaşı, her zamanki gibi muhteşem bir açılış merasimi ile başladı ama bu, gine her zamanki gibi, hareketli bir çalışma programının tanıtılmasına ve programa katılacak üyelerin kaydedilmesi yolunda hararetli bir faaliyete vesile oldu. Faaliyet grupları, kabul salonuna geçen antrede çok çekici birer sergi hazırlamışlardı. Her faaliyet kolu başkanı ve üyeleri, kendi gruplarına, mümkün olduğu kadar çok sayıda üye kaydetmek için aralarında adeta rekabete girişmişlerdi. Köy Kadınını Kalkındırma grupunun, Hastahanelere Gönüllü Yardımcı gru-

punun özellikle yeni yeni üyelere ihtiyaçları vardı. Çünkü bu grupların çalışma sahaları gün geçtikçe büyüyor ve taze kuvvetler aranıyordu. Müzik grupu bu yıl folklor dansları da ele almıştı. Yemek grupu, türk yemeklerini öğrenmek isteyen amerikanları özellikle çekiyordu. Arkeoloji, Dahili Dekorasyon, Sanat ve Elişi, Gezi, Moda ve Dikiş, Lisan grupları da boş zamanın değerlendirilmesine yarıyan ilginç faaliyet kolları idi. Seçme Kitaplar grupunda üyeler meşhur eserleri ele alıyor ve beraber okuyarak, üzerinde tartışarak inceliyorlardı. Bu sayede, değişik kültürlerden gelen iki memleket kadınlarının kendi kültürlerine has meşhur eserleri daha iyi anlamaları mümkün oluyordu.

Kurs meselesi

Derneğin ilgine bir faaliyet kolunu da, öğrencilere burs sağlıyan kolu teşkil etmektedir. Çünkü bütün bu sosyal faaliyetler sonucunda elde edilen paralarla Dernek, kız öğrencilere burs sağlamakta ve kültür faaliyetlerinden elde edilen kâr da gine böyle, ce kültürel faaliyetlerde kullanılmaktadır. Derneğin gecekondu mahallelerinde açtığı »okuma odaları, ders saati dışında, okullarda bir sıcak oda ve öğretmen bulundurulmasını sağlıyarak, çocukların boş zamanlarının değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır.

Derneğin Başkanı türk, ikinci Başkanı amerikalıdır. Her faaliyet grupunun bir türk, bir amerikalı başkanı vardır. Bunların üstünde, bir yönetim kurulu bulunmaktadır. Derneğin belirli bir toplantı yeri yoktur. Üyeler her ay bir faaliyet grupunun hazırla, dığı öğle yemeğinde ve hafta içinde de evlerde özel gruplar halinde buluşup çalışmaktadırlar. Köy grupu, haftada iki gün ev ekonomistleri, tarımcılar ve muhtelif meslek teşekküllerinden uzmanlarla beraber köy ziyaretleri yapmaktadır.

Refia Çeliker, ogün, konuşmasın-

Yılın modası

Münasiptir!

Mahalli Dertlerimiz

Jale CANDAN

Mahalli dertlerimizle, genel olarak, çok az ve yetersiz bir şekilde ilgileniyoruz. Bir politikacıya, seçim bölgesine ait bir takım meseleler sorulduğunda, çoğu zaman, onun bu meselelerin peşinde olmadığı, hatta bazen bunlardan habersiz olduğu kolaylıkla anlaşılır. O, daha ziyade genel politika üzerinde polemikler yaparak, parlak nutuklar atarak ve meselelere çok sathi bir şekilde, oy mekanizması ölçüleri içinde dokunarak seçilmiştir.

Basın da mahalli dertlerle çok az ilgilidir. Bir 11 genel meclisi veya. belediye meclisi toplantısı gazetelerimizde ancak "hakkıhuzurlara zam" veya bu tip ilginç olaylar dolayısıyla yer alır. Gerçi Türkiyede büyük gazeteler bütün yurda dağılmakta ve mahalli meselelerden çok, haklı olarak, genel meselelere yer vermektedir ama, demokrasi mücadelesini tam olarak sonuçlandırmamış olan memleketimizde mahalli idarelerin, tutacakları yol ile, bu sonucu etkileyecekleri, hattâ batı demokrasilerinde başarıya bu yol. dan gidildiği unutulmamalıdır. DP. iktidarının kaderinde belediyelerin oynadığı rol çok önemli olmuştur.

Politikacı ve basın kadar halk da kendi mahalli dertleriyle ilgisizdir. İngiltere veya Amerikada bir aday, meselâ bir ev kadınından oy istediği za_ man, ev kadım ona yaşadığı şehrin yollarına, parklarına, trafiğine vesaireye ait sorular sorup. ışık tutarken, bizde adaya daha çok, karşı parti hakkında ne düşündüğü hakkında veya bir takım muğlâk meseleler üzerinde sorular sorulmakta ve iş kolayca demagojiye dökülmektedir.

Politikacılarımız gibi hükümetler de mahalli meselelerimize yeteri kadar önem vermemektedirler. Şöyle ki: mahalli idareler geçen yıl yepyeni bir sistem içinde ve çe,şitlî partilere mensup kimselerin seçilip işbaşına getirilmesiyle meydana geldiği halde, mahalli meseleleri halledecek olan bu idareler henüz bundan tanı otıızdört yıl önce kabul edilmiş olan 1580 sayılı kanunla çalışmaktadırlar. Bu kanun bugünün ihtiyaçları karşısında yetersiz olduğu gibi, nisbî seçimin bazı özelliklerinin hesaba katılmamasından ötürü de, uygulamada birtakım ciddi mahzurlar ortaya çıkmaktadır. Kanunun, henüz ciddi bir şekilde ve yeni amaçlarla seçilmiş olan meclislerin çalışmalarını düzene sokacak şekilde ele alınmamış olması gerçekten büyük bir eksikliktir.

Demokrasilerin bir özelliği de, en sade vatandaşın bile en önemli bir memleket dâvası üzerinde düşünüp kafa yormasına, fikrini bildirmesine ve hattâ iddia sahibi olmasına imkân vermesidir. Bu, yöneticiler için zor olmakla beraber, faydalıdır. Ne var ki halkın da, politikacının da bu yolda yetişmesi, yalnız parlak konuşma sanatını elde etmekte değil, aynı zamanda elle tutulur meseleler üzerine eğilmekle mümkündür. Politika mücadelelerinde mahalli meselelerin yeterince önem kazanması politikacıyı daha olumlu, gerçekçi yolda, demagojiden uzak bir şekilde çalışmaya yöneltecek ve halkı daha isabetti aday tespitine alıştıracaktır. Politikacı ile çevrenin münasebetini en iyi şekilde âyarlıyacak olan şey. önemsiz gibi görünen, fakat halka doğrudan doğruya intikal eden birtakım günlük meselelerin işbirliği halinde ele alınmasıdır.

da bir olaya daha temas etti: Dernek 15, kuruluş yıldönümünü kutluyordu. Bu gerçekten, onbeş yıllık başarılı bir çalışmadır. Onbeş yıl içinde üye adedi daima artmış, Dernek, gönüllü çalışmaların sisteme bağlanmasında âdeta örnek olmuş ve kendinden konan birçok gönüllü derneklerin gelişmesine de yol açmıştır.

Hacettepe gönüllüleri

Geride bıraktığımız haftanın sonun, da ilk çalışma mevsimi toplantısını yapan ve bu toplantıyı bir konferansla açan Hacettepe gönüllüler grupu, yazın da boş durmamış ve hasta çocukları yalnız bırakmamış, onların yararına çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Bu arada en ilginç bir faaliyet de, grupun Plânlama Komitesi tarafından ele alınmıştır. Komite üyelerî, Orta Doğu beyin cerrahları sosyetesinin Ankarada yapılan kongresinde misafir doktor hanımlar için bir gezme programı hazırlamışlar ve onlara ev sahipliği yaparak, Ankaranın en ilginç taraflarını gezdirmişler. dir. Birçok misafirin memleketimizi tanımadan gittiğini ve programsızlık yüzünden müzeleri bile gezemediğini hesaba katan gönüllüler, yalnız sağlık işlerine değil, turizm dâvasına da nekadar önem verdiklerini bu yorucu çalışmalarıyla gösterirken, hastahanelere bir "ev havası" veren Gönüllüler grupunun mevcudiyetinin nekadar elzem olduğunu da ispat etmişlerdir.

Hikmet Şimşek İrandaki konseri idare ediyor

Sanat için sanat yapanlar

Haberler

Özellikle son aylarda büyük önem kazanan bir dostluğun, Türkiye - İran dostluğunun sanat alanındaki yankıları geçen hafta Tahranda verilen konserlerde görüldü. Türkiyeden gönderilen iki sanat elçisi, şef Hükmet Şimşek ve piyanist Ayşegül Sarıca, İranlı müzikseverlerin kalbini bir kere daha fethettiler.

CENTO'nun, üye ülkeler arasında kültür ve sanat hareketlerini yaymak ve bu yoldan halikları birbirine yakınlaştırmak amacıyla tertiplediği "Kültürel mübadele" programı çerçevesi içinde evvelce iranlı şef Haşmet Sencarînin Ankarada bir konser vermiş olduğunu müzikseverler hatırlayacaklardır. Bundan önce de Cumhurbaşkanlığı orkestrası Orta Doğu gezisi meyanında Tahrana da uğrayarak konserler vermişti. O günden bu yana Tahran halkının türk sanatçılarını unutmadığı geçen hafta verilen konserlerde bir daha anlaşıldı,

İlk konser Tahran televizyonunda evet, İranda, hâlen özel bir şirket tarafından işletilen bir televizyon şebekesi faaliyettedir! Ayrıca devlet de bir yeni şebeke kurmak peşindedir - ikinci konser müzikseverlere açık olarak Fehreng Salonunda verildi. Bu ikinci konsere genç kuşağın değerli piyanistlerinden Ayşegül Sarıca katıldı. Program önceden tertiplendiği üzere üç besteden ibaretti: Weber'in Oberon uvertürü, Beethoven'in Dördüncü piyano konçertosu ve ünlü Yedinci Senfonisi... Hazırlanmak için gerekli zamanın kısalığı provaların büyük ölçüde kısıtlanması sonucunu doğurduğundan, kon. serin, özellikle Tahran Senfoni orkestrasının başarı derecesi şüpheli olarak tahmin edilmekteydi.

Ancak görüldü ki, hem orkestra bestelere gayet iyi intibak edebilmektedir, hem de genç sanatçılarımız artık bu komşu ülkede de haklı olarak ün salacak seviyede başarılı, olabilmişlerdir.

İran, Pakistan, Lübnan ve diğer yakın doğu ülkelerine böyle sanat elçileri göndermemiz, oralarda, Türkiyenin sanat alanındaki öncülüğü bakımından derin izler bırakmakta ve sanata verilen değer yolundan millî itibarımızı yükseltmektedir. Bu yüzden önümüzdeki mevsimlerde bu gibi ziyaretlerin arttırılması ve gönderilen sanatçılara da önem verilmesi temenni olunmaktadır.

•

Haftanın başında, Yenişehirde Balin Otelin yanındaki binanın alt katına girenler, nefis müzik nağmelerini dinleyerek ilgi çekici bir sergiyi gezmek imkânını buldular. Sergi, Alman Kütüphanesinin tertiplediği Haydn - Mozart - Beethoven "Deha üçlüsü" kitap ve doküman sergisiydi. Stuttgart daki Dış Münasebetler Enstitüsünün gönderdiği türlü tablolar, gravürler ve kitaplarla, memleketimizde bu üç büyük bestecinin eserlerinin çalınmasıyla ilgili hatıralara geniş ölçüde yer verilmiş bulunan sergi ilgiyi çektiği kadar, seslendirme tertibatından yapılan müzik yayım da zevkle dinlenmektedir. Ayrıca hergün saat 17 ile 19 arasında ziyaretçilerin istediği plâklar da çalınmaktadır. Sergi 7 Kasım Cumartesi gününe kadar açık kalacaktır.

1 Konser dinledim

Konseri verenler : Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası.
Yöneten : Prof, Gotthold E. Lessing,
Solocu : Robert — Alexander Bohnike.
Konserin yeri : Ankara Konser Salonu,
Günü : 23 Ekim 1964 Cuma, Saat 20.30 da.
Program : Müzik tarihinin en ünlü klâsiklerinden ikisiyle türk "Beşler" inden Necil Kâzım Aksesin tam 32 yıl önce ilk defa çalmışından buyana bir daha memlekette seslendirilmemiş olan bir bestesi programda yer alıyordu :

1. W. A. Mozart : Sol minör senfoni,
2. L. van Beethoven : 3. piyano konçertosu,
3. N. K. Akses : "Ankara Kalesi" senfonik şiiri.

Konserin özellikleri : Bir türk bestecisinin tam 22 yıl "unutulan" bestesi hiç şüphesiz konsere hayret ve ibretle anılacak bir özellik veriyordu. Daha önemli ve acıklı, tarafı, meselâ Adnan Saygunun memlekette çalınmayan, hiç bilinmeyen iki senfonisinin mevcut olduğu, diğer bestecilerimizden çoğunun böyle türk müzikseveri tarafından ya hiç tanınmayan veya ancak çeyrek yüzyılda bir defa seslendirilmek lûtfuna erişebilen sayısız bestelerinin bulunduğudur.

Millî bestecilerimize, hele yüzdeyüz milli karakter taşıyan bestelerine karşı gösterilen bu kayıtsızlığın başlıca nedeni, genellikle yeni olan herşeye olduğu gibi modern sanata karşı da beslenen reaksiyondur. Mamafih yabancı sanatçıların modern yaratmalarına karşı bazı çevrelerde beslenen hayranlık derecesindeki ilginin birazının millî varlıklara yöneltilmesiyle meselenin en zor yönü çözümlenecektir.

Türk bestelerinin konserlerde az çalınmasının diğer bir nedeni, genellikle millî bestecilerin eserlerinin telif hakkını hariçteki tanınmış yayınevlerine satmış bulunmaları, yani bu besteleri konserde çalabilmek için dışarıya döviz ödeyerek çalma müsaadesi ve partisyon getirtmek zorunda Olmalarıdır. Oysa ki Maliye Bakanlığının bu gibi "âcil" ve "zaruri" durumlar için döviz vermekte zorluk' çıkarmadığı da bir vakıadır. Olsa olsa işin formalite tarafı gözleri korkutmaktadır.

Sebep ne olursa olsun, türk müzikseveri kendi öz müziğini, kendi bestecisinin eserlerini dinlemekten hoşlanıyor ve bundan onur duyuyor. Herhalde Konser Salonunda verilen konserleri tertipleyenlerin bu noktayı gözden uzak tutmamaları gerekir.

Beğendiklerim : Konserin en ilgi çekici yönü olan ikinci bölümü ayni zamanda en fazla etkileyici tarafı oldu. Belki de 22 yıl hiç dinlememiş olmanın verdiği his sin etkisi, belki de - çok daha kuvvetli ihtimalle - arada geçen zaman içinde çağdaş bestelerle kulak yoğurmak imkânına ulaştığım için Aksesin bestesini beğendim... Millî karakterde, fakat asla hiçbir folklor melodisini doğ nidan doğruya kullanmaksızın bu sonuca ulaşabilmiş başarılı bir eserdi. Teknik bakımdan çalınmasının güçlüğüne rağmen iyi de çalındı sayılır. Melodik karakterde olmamasına rağmen eserde okadar çok melodi var ki bu, besteye özellik veriyor. Ama ilk defa dinleyenler için bu, biraz da zorluk...

Mozart'ın son senfonilerinden olan "sol minör" de orkestra özellikle rahat ve temiz, fakat biraz renksiz bir icra çıkardı. Hele ilk bölümde bir ara ki olardan duyulan ve entonasyonu bozan sesler de olmasaydı, "senfoni tümüyle birinci sınıf seslendirildi" diyebilecektim. Konçertoya gelince, bunun için ayni şeyleri söylemek pek mümkün değil!

Beğenmediğim : Alman piyanisti Robert - Âlexander Bohnke, genç kuşağın yetiştirdiği orta klâs piyanistler. den... Yumuşak bir tuşesi ve yeterli bir tekniği var. Ama piyano çalmak sadece tuşları yoklamak olsa iyi! Böyle olmadığı, iyi müzik yapmak, hele piyano çalmak için duygunun ne büyük bir rol oynadığı Bohnke'de görüldü. Sanatçının oldukça rahat çalabilecek kadar iyi bir tekniği olduğu hâlde, sinirleri ve heyecanı" onun birçok yerlerde koşmasına veya bazı pasajlarda da aşırı derecede yavaşlamasına sebep oldu. Tabii neticede orkestrayla eşlik etmekte hem zorluk çekti, hem de yer yer karışıklığa sebebiyet verdi. Meselâ, ilk bölümde...

Sonuç : Yine de mevsimin iyi konserlerinden birini dinledik. Özellikle "Ankara Kalesi" ni programa almakla büyük bir sanatseverlik gösteren orkestrayı da gayretle çalıştıran Prof. Lessing'e takdir hislerini sunmak borçtur.

Daniyal ERİÇ

Robert - Alexander Bohnke

Duygu yanı ağır basan bir sanatçı

TİYATRO

Ankara

Bale Haftası

Geçen hafta mevsimin ilk Bale prömiyeri, Büyük Tiyatroda verilmiş ve ünlü Bale uzmanı Daime Ninette de Valois'nın sahneye koyduğu - Joy Newton'un da çalıştırdığı - Auber'in "Buluşma"' balesiyle Adolphe Adam'ın "Giselle"' balesi oynanmıştır.

Birincisini Ferit Tüzünün, ikincisini Sabahattin Kalenderin yönettikleri her iki balenin koregrafileri Fre_derick Ashton'undur ve dekorlarıyla kostümlerini Refik Eren ile Hâle Bren çizmişlerdir.

Daha çok bir "ensemble" eseri olan "Buluşma"' da solist olarak Ayla Ünal, Gülcan Tunççekiç, Meriç Sumen, Hüsnü Sunal. Ferit Akın ve Sait Sökmen dans etmektedirler. "Giselle"' e gelince, başrollerde, ilk akşam Meriç Sümen (Giselle) ile Sait Sökmen (Kont Albrecht) dans etmişler ve büyük bir başarı kazanmışlardır.

Alman Balesi

Önümüzdeki hafta, 3 ve 4 Kasım geceleri, Büyük Tiyatroda misafir Alman Balecileri iki önemli bale resitali vereceklerdir.

Türk-Alman Dostluk Cemiyeti ile Ankara Alman Kütüphanesinin, Almanyadaki Goethe Enstitüsü ile işbirliği ederek hazırladıkları bu bale gecelerinde. Alman ve Avusturya sahnelerinin tanınmış solistlerinden üç çiftin danslarını görmek ve Alman balesinin bugünkü durumu hakkında bir fikir edilmek mümkün olacaktır. Bunlar sırasıyla Hamburg Devlet Operasının 1. solistlerinden Dulce Anaya ile Rainer Köcbermann. Viyana Devlet Operasının birinci solistlerinden Lisl Maar ile Willy Dirtl ye Heidelberg Şehir Tiyatrosunun birinci solo balerini Vreni Wohlschlegel ile Wolfgang Iiedstner'dir.

Misafir sanatçılardan Dulce Anaya. Havana (Küba) da doğmuş, bale öğrenimini Amerikada New York'ta tamamlamıstır. Stutgart ve Münih Operalarında bir süre çalıştıktan "sonra Hamburg Devlet Operasına alınmış, klasik repertuvarın bellibaşlı eserlerinde başrollere çıkmış. Alman televizyonunda da sık sık görülmüştür.

Willy Dirtl bale öğrenimini Viyanada yapmış, uzun yıllar Viyana Operasında çalışmış, daha sonra Berlin Frankfurt Operalarında dansetmiştir. 1960 danberi Hamburg Devlet Operasında çalışmakta olan bu sanatçı da klâsik dansın ustalarından sayıl, maktadır.

Şehir Tiyatrosunda "Tartuffe"

Hiç eskimeyen oyun

Oyun : "Tartuffe", komedi 5 perde.

Yazan : Moliere.

Çeviren : Orhan Veli Kanık.

Tiyatro : İstanbul Şehir Tiyatrosu (Yeni Komedi - Orta Öğretim gençliği için klâsik matineler - Her gün 18 de).

Sahneye koyan : Coşkun Tunçtan.

Dekor - Kostüm : Turgut Atalay.

MÜZÎK : Mehmet Abut.

Konu : Moliere'in bu ünlü komedisini bilmeyen var mı? Otuzbeş yıl ön. ce gene Şehir Tiyatrosu (eski "Darülbedayi" - Tepebaşı Tiyatrosunda), bu komedinin "Mürâî" adıyla bir adaptasyonunu oynamıştı. Rahmetli Büyük Behzatla (Tartuffe) Küçük Kemalin. (Orgon) bu adaptasyonda nefis Osmanlı tipleri hafinde canlandırdıkları kahramanlarıyla o kudretli oyun hâlâ unutulmamıştır. Moliere bu komedisinde, saf insanların dinî inançlarını, sofuluklarını istismar eden Tartuffe'ün şahsında, bütün sahte din adamlarının, cüppeli madrabazların foyasını meydana çıkarıyor.

Oynıyanlar : Nur Sabuncu (Madam Pernelle). Agâh Hün (Orgon) Nedret Güvenç (Elmire), Kâmran Usluer (Damis). Şadıman Aysın (Martane), Yalçın Boratap (Valere), Nedret Mahfi Ayral (Cleante), Toron Karacaoğlu (Tartuffe), Gül Gülgün (Dorine) vs.

Beğendiğim. : Rahmetli Orhan Veli Kanıkın su gibi akan, zeki ve nükteli' çevirisi. Coşkun Tunçtanın Paris kokusunu ve yeni yorumların izlerini taşıyan dinç, kıvrak sahne düzeni. Turgut Atalayın, sadeliği içinde devrin özelliklerini veren dekoru zevkle çizilmiş "ağır" ve zengin kostümleri. Sanatçıların, bütün halinde gerçekleştirdikleri, klâsik, üslûpta, ahenkli oyun. Bellibaşlı rollerden Tartuffe'de Toron Karacaoğlunun, Orgon'da Agâh Hünün, Elmire'de Nedret Güvencin, Dorine'de Gül Gülgûnun. Madam Pernısile'de Nur Sabuncunun, Cleante'da Necdet Mahfi Ayralın özenli kompozisyonları ve doyurucu oyunları.

Beğenemediğim : Sahne düzeninin ve oyunun - "Tartuffe" gibi herşeyden önce bir "din piyesi''nde- duyulması gerekli olan dinî havadan -hattâ "manastır havası"ndan - yoksun kalmış olması. Elmire ile Dorine'in oyunlarında . Orgon gibi bir sofunun eşi ve hizmetçisi olarak - aşırı görünen işveli eda.

Sonuç : Esasa ait bu eksikliği bir yana bırakılırsa, "Tartuffe" İstantbulda, üslûp ve ifade bakımından, mevsim başının en başarılı, yalnız gençlik için değil, her kuşaktan seyirci toplulukları için en faydalı, kuvvetli bir kadro ile en iyi oynanan oyunudur.

Lûtfi AY

Woirgang Leistaer, Leipzig ve Berlinde yetişmiş, Londranın ünlü Sadler's Wells okulunda sanat öğrenimini tamamlamış, sonra Münih ve Berlin Devlet Operalarında çalışmış değerli bir balecidir. 1963 denberi Heidelberg Şehir Tiyatrosunun bale hocası ve koregrafıdır.

Lisi Maar, Viyanada doğup yetişmiş, daha 19 yaşındayken "Dâhi dansöz" adını almış, klasik eserlerin başrollerinde ün salmıştır. Sik sık Willy Dirtl'in partöneri olmuş, televizyon ve filmlerde rol almıştır;

Vreni Wohlschlegel, İsviçrede doğmuş, Basel'de yetişmiş, sonra alman sahnelerinde şöhret yapmış ve klasik üslûbun en beğenilen sanatçılarından biri olmuştur.

Misafir bale grupu, 3 ve 4 Kasım akşamları, Büyük Tiyatroda değişik programlar sunacaklardır.

İstanbul

Kadıköy Tiyatrosu

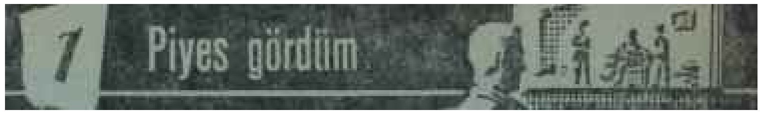
İstanbulun kazandığı yeni topluluklardan ikincisi de Çetin İpekkaya ile arkadaşlarının kurdukları topluluktur. Böylece, Kadıköyde, Süreyya Sinemasının alt sırasında, yeni yapılan Ekşioğlu işhanı ile çarşının altında, 250 kişilik küçük, ama çok şık ve zarif, sahnesi de her oyunu oynamıya elverişli bir yeni tiyatro çalışmıya başlamıştır.

Topluluğun kadrosunda şu sanat, çılar vardır: Ani İpekkaya, Ayşen Erman, Güngör Duracan Erdinç Üstün. Daver Yüken, Şeımsi İnkaya, Oktay Tosun. Halit Akçatepe, Erdinç Bora. Aydın Engin, Ege Ernart, Çetin İpekkaya. Nezih Kunt, Madelet Tibet Oktav Tosun, Yalçın Erdeniz ve İbrahim Tufan.

Kadıköy Tiyatrosunun da yerli oyunlara büyük önem verdiği perdesini Cahit Atayın yeni bir telif eseriyle açmasından belli olmaktadır. Cahit Atayın yeni oyunu "Ana Hanım, Kız Hanım" adını taşımakta ve öküzüne çocuklarından fazla değer veren Ana Hanımla kısırlığının ayıbını kocasına Körkız satın almakla gidermiye çalışan Kız Hanım'm hikâyesini daha doğrusu dertlerini anlatmaktadır.

Bu hikâyenin - ilk temsillerden sonra - pek kısa - birbucuk saat - sürdüğü anlaşılmış ve şimdi, arkasına, gene Cahit Atayın daha önce Ankara Meydan Sahnesinde oynanmış olan bir perdelik "Yangın Mehmet" komedisi de eklenmiştir.

Kadıköy Tiyatrosu "Ana Hanını. Kız Hanım" dan sonra Alexandre Rivemale'in "Konserve Asker' adlı iki bölümlük komedisini oynamağa hazırlanmaktadır. Bu oyunu Halit Akçatepe dilimize çevirmiştir, Ege Ernart da sahneye koyacaktır.

Oyun : "Hizmetçiler" ("Les Bonnes").
Yazan : Jean Genet.
Çeviren : Salâh Birsel

Tiyatro : Devlet Tiyatrosu (Oda Tiyatrosu

Sahneye **koyan** : Ekmel Hürol

Dekor - Kostüm : Seza Altındağ.

Işık : İhsan Narmanlı.

Konu : Devlet Tiyatrosunun türk seyircisine ilk defa tanıttığı Jean Genet'nin bu oyununda, "policier" diyebileceğimiz bir olayın gerisinde, yazarın fırtınalı hayat macerasının izlerini taşıyan bir "suçluluk'" duygusu ve bunun yarattığı bir "yargılanma'", "cezaya çarpılma" özlemi kendini kuvvetle duyurmaktadır. Şu var ki, hanımlarını öldürmeği kuran iki hizmetçide bu cinayet düşüncesini uyandıran, bir "obeession" haline getiren kendi içgüdüleri değil, hanımları, kurbanın kendisidir. Seyirci, hanımlarının her an bir kırbaç gibi suratlarında şaklıyan o sadistçe alaylı, o daima küçümseyen alaylı kahkahalarını duydukta sonra bu iki zavallı kızkardeşin mutluluğu neden bu kanlı "değişiklik"te aradıklarını çok iyi anlamaktadır.
Oynıyanlar : Beyhan Hürol (daire). Handan Uran (Solange), Sevinç Aktansel (Bayan).

Beğendiğim : Ekmel Hürolun. Seza Altındağın gösterişli, havalı -ve belki fazla süslü, dekoru içinde. Genet'nin özelliğini meydana getiren, kurtuluşu "suç ve ceza" yoluyla "başkalaşmakta" bulan psikozu, bu psikozu yaratan bunalımı ve - Becketti hatırlatan - "bekleyiş'"i, burukluğu içinde şiirli bir ifadeyle yansıtan başarılı sahne düzeni. Beyhan Hürolun - özellikle hanımını taklidettiği sahnelerle kardeşini ("'suç"tân kaçmak ister gibi) suçladığı sahnelere kattığı renkli ve değişik ifadeyle - oyunun beşeri yönünü çok iyi yansıtan nüanslı oyunu. Handan Uranın, oyunun bir başka yönünü, Solange'ı cinayete sürükleyen, zorlayan ruhi bunalımı duyuran güçlü- ve "iç, yaşama"lı. kompozisyonu Sevinç Aktanselin, hizmetçileri - ve Genet'yi - yalanlamıyan Bayan'ı. Salâh Birselin -sahnede biraz yadırganan fazla "arı" sahne diline rağmen- akıcı çevirisi.
Beğenmediğim : Önemli birşey yok.

Sonuç : Becket ve Ionesco ile fransız tiyatrosuna yeni bir ses getirmiş olan Genet'yl türk seyircisine özenle, anlayışla tanıtan seviyeli bir oyun.

Naciye FEVZİ

Oda Tiyatrosunda "Hizmetçiler"
Suç ölende mi öldürende mi?

Bir türk filmi çevriliyor
Kimin sırtından

İşçiler

Haklar verilmez, alınır!

yolun kıyısına dörtköşe, kırmızı bir çadır kurulmuştu. Çadırın önünleki direğe çekilmiş bayrak, rüzgârda dalgalanıyordu. Yüzleri uzamış üçidam, çadırın kapışma sandalyaları*nı* atmış, oturmuşlardı. Karşılarındati üç katlı beton binaya bakıyorlardı. Arnavut kaldırımlı yolun iki yanında, beyaz kartona mürekkeple yâzılmış irili ufaklı dövizler toprağa, çakılmıştı.

Adamların üçünün de gözleri parlıyordu. Gerçi biraz yorgundular, biraz yüzleri uzamıştı ama, yaptıkları işin önemini biliyorlardı. Grevlerimîn yirmiyedinci gününü bitirmek üzereydiler. Yolun başında kısa boylu, ceketini çıkarmış, gömleğinin kolları sıvalı bir dördüncü adam göründü, oturanların yanına geldi, selâmlattılar. Yeni gelen üçünün de halini hatırım sordu, berikiler karşılık verdiler. Durum iyiydi, herşey normaldi. Yargıç, yeni avukatın işveren adına yani ve ikinci defa başvurusunu da reddetmişti. Dâvalarında haklıydılar. Grev daha bir yıl sürse direnebilir, dayanabilirlerdi.

Türk sineması, kendi iş dalınnda ilk grevinin imtihanım başarıyla veriyordu. Sinema işçileri, hakların verilmediğini, tam tersine, alındığını bu ilk grevleriyle anlamışlar ve grev yapanları oyuncularından senaryocularına, teknikerlerinden set işçilerine kadar ' canla başla desteklemişlerdi, destekliyorlardı.

Sonun başlangıcı

Bir yıl içinde aşağı yukarı kırk şu kadar milyonun döndüğü, fakat varlığından da hemen hemen ilgililerin pek haberdar olmadığı türk sineması birlikleşmeye ve sendikalaşmaya doğru bundan iki yıl öncesi birinci adımını atmışta. Kurucuları arasında Metin Erksan, Ertem Göreç ve Lütfü Akad gibi aydın rejisörlerin bulunduğu bir genç topluluk, bu yeni uyanışın destekleyicileriydiler. Yalnız, başlangıçta bir küçük hata işlenmiş ve sendika, sinema oyuncularım üyeleşme sınırı dışında bırakmıştı. Bu küçük yanlış, hiç hesapta olmayan ve suyun altında kalmış bir başka sendikayı, Film_iş Sendikasını suyun yüzüne çıkartmaya yaradı ve yeni sendika Sine-İşin karşısında bu uyuyan eski sendika hemen yerini aldı. Türk sinemasındaki işçiler dayanışmaya, hak ların alınması konusunda bir birliğe gitmenin mutlak zorunluğuna inanıyorlardı. Seçmeyi derhal yaptılar ve eski sendika yerine yenisini tercih ettiler. Böylece yeni sendika çarçabuk toparlandı, güçlendi ve yayılma alanım gün geçtikçe genişletti. Bir tek

noktada engellenmişlerdi: Türk-İşe bağlama konusunda! Eski sendika e. lini daha çabuk tutmuş, hiç bir fonk siyonu olmadığı halde, Türk-İşe üye yazılmıştı.

Sine-İş bir yerden sonra bunu da önemsemedi. Görevlerini düşündü ve Türk-İşe girmeyi daha sonraya bı raktı. Toplu sözleşme kanununun yürürlüğe girmesiyle çalışmalarını hızlandırdı, ve bu yılın Mayıs ayı içinde işe stüdyolardan başladı, İstanbul, sinemacılığın merkeziydi ve çalışır durumda olan stüdyoların sayısı da al. ti ile yedi arasındaydı. Bu stüdyolarda çalıştırılan işçilerin ücretleri birbirini tutumuyordu. Çalışma şartlan ve saatleri dengesizdi. Gün oluyor, işçi haftalarca geceli gündüzlü olarak iş yerini terkedemiyor. sınırlanmış çalışma saatinin çok ötesinde çalışıyor ve fazla çalışma ücretini, işveren dilerse ödüyor, dilemezse ödemiyordu. Çalışma dengesizliği içinde işçi, herhangi bir dayanağı olmadığı için hiç ses çık aramıyordu.

Sine-İş, üye yazılma işini de tamamladıktan sonra stüdyolara birer çağrı gönderdi. Bir masaya karşılık. lı oturmak, problemi işverenle konuşmak ve bir çözüm yolu arayıp bulmak gerekiyordu. Sendikanın kuruluşu ve yayılışı stüdyo sahiplerini daha başlangıç günlerinde telaşlandırmış ve ürkütmüştü 1950 yılından bu yana stüdyo ücretlerine herhangi bir bindirim yapılmış değildi. Stüdyolar her zaman ücretleri arttırmak istemişler. fakat buna bir türlü birlikte karar verememişlerdi. Oysa ondört yıl içinde stüdyo ücretleri dışında bütün ücretler artmış, yalnız bunlar, karşılıklı rekabet yüzünden bir çeşit dondu, rutmaya götürülmüştü. Ondört yıl önce, şimdinin en ünlü oyuncusu, film başına 2 bin lira alırken, bugün ayni oyuncu 60 bin liradan aşağı hiç bir filmde oynamıyordu. Senaryocusu, fotoğraf direktörü, rejisörü ve set işçisi için de durum aynıydı. Bütün ücretler yükselme kaydetmişti.

Bu arada iş. hacmini genişlettikçe genişletmişti. Yılda 200'e yakın film çevriliyordu. Gerçi bu 200'e yakın film. iç pazarı tam manasıyla daraltmış ve sıkboğaz etmişti ama, bir yandan işletmeciler, öte yandan bol kredi açan stüdyolar türedi firmalar yaratmış, furya almış yürümüştü. Arada kalan ve ezilen, stüdyoların işçileri oldu. Ücret artışı için girişilen talepler stüdyo sahiplerince reddedildi. Film işlemlerine ondört yıldır bir fiyat bindirimi yapmadıklarına göre çalışanın çalıştırandan hak istemeye hakkı yok tu. Dış görünüşte bu savunma elbet, te doğruydu, fakat gerçeğe inildiğinde yanlışlık hemencecik ortaya çıkıveriyordu. Stüdyolar gerçi ondört yıldır fiyatlarına bindirim yapmamışlar di ama, bu, onların ekmeğine daha da yağ sürmüş bulunuyordu. Çevrilen filmlerin sayısı yükselmiş ve stüdyolar çeşitli düzenlemelerle artan bu sayılı elbirliğiyle desteklemişler ve sürümden kazanma yollarını bulmuşlardı.

Grevin yolu

Sine-İşin çağrısına altı stüdyo - Erman Lâle, Yıldız Acar. Milli ve Ar - karşılık verdi. Sendikanın hazır ladığı istekleri ve taban ücretlerini İşçi temsilcileriyle karşılıklı geçip konuşmaya hazırdılar. Yalnız biraz mehil istiyorlardı. Stüdyo sahipleri, iş. veren olarak, işçi temsilcileriyle oturup konuşmadan mehil istediklerinde, işi oyalama politikasına bağlayıp, istekleri engelleyecek şartlarla gelecekler demekti. Nitekim de öyle oldu. İşverenler hemen kendilerine bir avukat buldular. Bu, Bank-iş işverenler sendikasının da avukatlığını yanmakta olan Prof Halit Kemal Elbirdi. Prof. Elbir o sıralarda birbuçuk ay lık bir yurt dışı gezisine çıkmaya karar verdi. Ayrıca stüdyo sahiplerinden Acar-Filmli Murat Köseoğlu da Amerikaya gidecekti. Fakat Köseoğlu sen dikaya: karşı çıkmadı, kendisi yurt dışında olduğu sürece de, öbür stüdyoların, işçi temsilcileriyle birlikte o. turup konuşmalarında bir mahzur bul muyordu. Kendisinden istenenlerin ve

şartların konuşulmasını ise Amerikadan dönüşüne bıraktı.

Sendika, İş Kanununun kapsamı içinde, üyelerine, şimdiye kadar tanınmasında geç kalınmış halkların verilmesini istiyordu. Başta sağlık şartları geliyordu. İş yerlerinde kanunun isteklerinin yernine, getirilmesi gerekti. Ardından toplumsal haklar geliyordu. İkramiyeler, ücretli tatiller, yıllık din teraneler ve fazla çalışma ücretleri bunlar arasındaydı. Çocuk, evlenme ve ölüm, şimdiye kadar hiç hesaba katılmamış haklardı ama, bundan sonlasında mutlaka ele alınması gerekiyordu. Sendika ayrıca, taban ücretlerini de tesbit etmişti. Yardımcılar, lâboratuvar işçileri ve öbür tekniker, ler için belirli bir ücret ödenmesini istiyordu. Günümüzde bir film için 60 bin lira bir tek oyuncuya verilirken, bir lâboratuvar işçisine 500 lira aylık ücret ödemek şaşırtıcı, şaşırtıcı olduğu kadar da yürekler açışıydı.

Erman, Lâle, Yıldız ve Acar, çabucak bir birleşmeye Ve dayanışmaya gittiler. İçlerinden Milli Film Stüdyosu yeni bir kuruluştu ve henüz yerine oturmamıştı. Geriye kalan Ar Film ise, sahibi bakımından öbürlerinden daha gözüpek; çıktı ve sendikanın çağrısına hemen ayak uydurdu. Ar Filmin sahibi Nurettin Ada işçilikten gelmeydi. Sendika üyeleri, kendi aralarından çıkma bir işverenin kendilerine karşı daha fazla anlayış göstereceğine ve diğerlerine örnek olacağına inanıyorlardı. Fakat' güvenilen dağlara kar yağmakta gecikmedi ve sendika ile ilk çatışma, işçilikten gelme yeni işveren Nurettin Adanın stüdyosu Ar Film ile oldu.

Dananın kuyruğu

Ada, sendika temsilcileriyle karşı karşıya geldi şartları sordu. İşçi temsilcileri önce sağlık, sonra sosyal isteklerini ileri sürdüler. Bunların toplamı 38 madde kadardı ve Ada, 38 maddenin 38'ine de itiraz etmedi. Sen sendikanın isteklerini kendi yapısı içinde ne yapıp yapıp yerine getirmeye çalışaçaktı, işçiler haklıydılar.

Sıra, taban ücretlerine gelince, işin rengi beklenmedik bir şekilde değişiverdi. Ada, ücret artımına kesinlikle yanaşmıyordu. Şimdiye kadar ödediği ücretler yeterliydi ve daha fazlası gücünün dışındaydı.

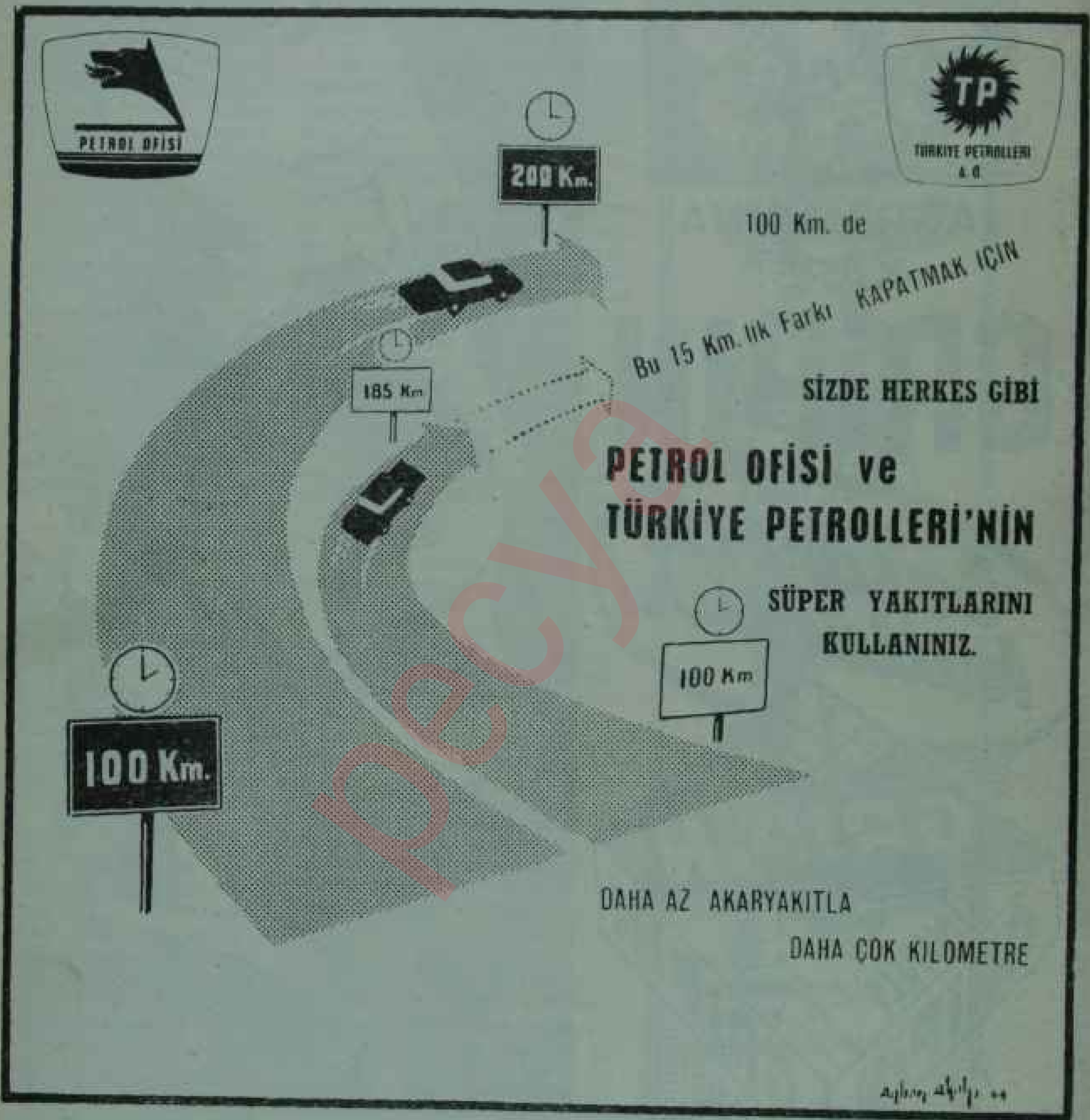
Oysa, gerçekte taban ücretleri istenilenin en aşağısı ücretlerdi ve hiç bir zaman da stüdyonun ödeme gücünün üstünde değildi. Ar Film stüdyosu bir yıl içinde 35 ve 10 mm lik olarak 910 bin metre film işliyordu ve metre başına aldığı 105 kuruşluk ücretten ortalama olarak 50 kuruşluk kârı kendine rahatlıkla sağlamaktaydı. Her iki bölümde de 16 işçi çalıştırıyordu.

İşçi temsilcileri isteklerinden vazgeçmediler. Ada da isteklere evet demeye yanaşmadı ve dananın kuyruğu koptu. Bundan sonra toplu sözleşme anlaşmazlığından doğan kanuni işlemler yürürlüğe konuldu ve tam o anda bir AP'li, grev kırıcı olarak her iki tarafın arasına giriverdi. Kırıcının adı Behlül Daldı ve mesleği re. jisörlüktü. Fakat Antalyalı oluşu, eski DP. yeni AP gönüldeşliği. Dala Antalya senatör ve milletvekilleri arasında hayli nüfuz edindirmişti. Ar-Film stüdyosunda Dalın, Spor Toto adına sorumluluğunu aldığı film işleri vardı. Greve gidiş, Daim bu işlerinin yürümesine sekte vuracaktı. Dal, sendikacılara karşı çıkınca önce stüdyoya ortak olduğunu ileri sürdü. Halbuki Ar Film stüdyosu bir tek kişi. nindi, o da Nurettin Ada adını taşıyordu. O yüzden işçi temsilcileri Dalı tanımadılar. Tanımadılar ama Dal, kendini tanıtmaya son derece meraklıydı. Bunun için de paçaları sıvadı ve İstanbul Bölge Çalışma Müdürlüğünden, sendika temsilcisi olarak gelmiş rejisörlere karşı bir yazı ile döndü geldi. Çalışma Müdürlüğüne göre. rejisörler işçi değillerdi ve hepsi de işveren temsilciliği sıfatını taşıyorlar, dı. Bu garip niteleme karşısında sen. dikacılar sadece güldüler ve geçtiler.

Ada ile hiç bir şekilde anlaşmaya vanlamayınca, işçiler kanunun tanıdığı haklar çerçevesinde, greve gitmeğe karar verdiler. Beri yandan ise Ada, avukatlar tutuyor ve yapılanın kanun dışı olduğunu ispatlamaya çalışıyordu. Ama bütün çabalan ve zorlamaları boşa gitti ve sendika, 29 Eylül günü greve girdi. Geri kalan stüdyoların işçileri, grev yapan arkadaşlarını destеklediler. Aralarında vardıkları bir anlaşma gereğinde, bin liraya kadar aylık alanlar yüzde 10, bin liradan yukarı alanlar ise, yüzde 15 ücret tutarlarını sendikalı grevci arkadaşlarına yardıma yatırdılar. Ardından, stüdyoyarda yaptırılan fazla çalışmaları dur durdular.

Grev, hâlâ devam etmektedir Stüdyo sahibinin zararı ise, şu anda. toplu sözleşme gereğince, işçilere ödemesi gereken miktarın en az yüz katını bulmuş durumdadır.

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
BAŞ ve DİŞ NEZLE GRİP
GRİPİN
KININLI GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

PETROL OFİSİ
TÜRKİYE PETROLLERİ A.O.
TP
200 Km.
185 Km
100 Km
100 Km.
100 Km. de
Bu 15 Km. lik Farkı KAPATMAK İÇİN
SİZDE HERKES GİBİ
PETROL OFİSİ ve
TÜRKİYE PETROLLERİ'NİN
SÜPER YAKITLARINI
KULLANINIZ.
DAHA AZ AKARYAKITLA
DAHA ÇOK KILOMETRE